

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту

Завідувач кафедри публічного управління

та державної служби

к. держ. упр., доцент Набока Людмила Віталіївна

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

Публічна політика і управління в умовах гібридних загроз

Виконавець

Здобувачка 2 курсу, групи ППГЗ-1-23 _____ О. А. Волобуєв

Науковий керівник

к. держ. упр., доцент _____ К. Є. Дубовик

Харків – 2024

Вступ.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ СУБ'ЄКТАМИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ.....	6
1.1. Поняття основоположних прав і свобод людини.....	6
1.2. Кращі практики захисту прав людини в зарубіжних країнах.....	15
Розділ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ.....	25
2.1. Система органів державної влади у сфері забезпечення захисту прав людини	25
2.2. Права людини як фундаментальна цінність демократичного суспільства.....	35
Розділ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	45
3.1. Права людини в українській державі.....	45
3.2. Удосконалення публічної політики щодо забезпечення прав людини.....	54
Висновки.....	58
Перелік джерел посилання.....	60

ВСТУП

Гібридні загрози є сучасним викликом для безпеки держави, які характеризуються поєднанням традиційних та нетрадиційних методів впливу, таких як кіберзагрози, інформаційна війна, економічний тиск тощо. В цих умовах суб'єкти публічної адміністрації відіграють ключову роль у забезпеченні захисту прав людини, що є основним обов'язком держави згідно з міжнародними стандартами та національним законодавством.

Гібридні загрози становлять небезпеку як для державного суверенітету, так і для індивідуальних прав громадян. Основні принципи, які визначають захист прав людини в умовах гібридних загроз це пріоритетність прав і свобод людини, відповідність заходів національної безпеки міжнародним стандартам, зокрема Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції з прав людини.

Гібридні загрози включають кіберзлочинність, втручання в приватне життя через цифрові технології, поширення дезінформації, що може порушувати право на доступ до правдивої інформації та свободу слова.

До суб'єктів публічної адміністрації відносять органи виконавчої влади, місцеве самоврядування та інші інституції, уповноважені здійснювати адміністративні функції. У контексті захисту прав людини їх завдання включають забезпечення правової бази, розробка і впровадження законодавчих актів для протидії гібридним загрозам, реалізація адміністративних послуг та забезпечення доступу громадян до публічних послуг навіть в умовах криз.

Однією із важливих задач суб'єктів публічної адміністрації є захист інформаційного простору, а саме моніторинг і запобігання поширенню дезінформації.

На Урядовому рівні необхідна координація з міжнародними організаціями, це співпраця з Організацією Об'єднаних Націй, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі та Радою Європи в розробці механізмів

реагування на гібридні загрози.

Питанням захисту прав людини приділяють багато науковців, які зараз присвячують велику увагу дотриманню прав і свобод людини в умовах гібридних загроз, серед них: Н. Бордун [1], А. Дайс [4], М. Гуренко [10, 11], Ю. Завгородня [14], М. Корнієнко [22, 23, 24], С. Кузниченко [25], А. Кучук [26, 27, 28, 29], О. Негодченко [35, 36], О. Скакун [52, 53, 54], П. Рабинович [46, 47, 48], Ю. Тодика [57, 58], В. Шатіло [59] та інші.

Метою магістерської роботи є науково-теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення роботи публічної адміністрації у сфері захисту прав людини в Україні.

Для досягнення мети визначені такі *задачі* дослідження:

- проаналізувати сучасний стан державної політики щодо захисту прав людини;
- ознайомитись з нормативно-правовим забезпеченням захисту прав людини;
- розглянути зарубіжний досвід захисту прав людини;
- охарактеризувати основні права людини як об'єкта правового захисту;
- надати пропозиції щодо покращення правового механізму захисту прав людини.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення захисту прав людини в Україні.

Предметом дослідження є захист прав людини в умовах гібридних загроз.

Методи дослідження. У ході кваліфікаційної (магістерської) роботи використовувалися такі методи: систематизації (узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень), ретроспективного аналізу (визначення історичних етапів розвитку системи організаційно-правового захисту прав людини та громадянина), статистичного аналізу (вивчення динаміки кількісних показників різних статей стосовно порушення прав людини та громадянина), структурно-функціональний (дослідження структури та функцій системи органів державної влади, які здійснюють формування й

реалізацію публічної політики в досліджувальній сфері), аналізу та синтезу (виявлення основних тенденцій, суперечності та проблеми захисту прав людини та громадянина), узагальнення (виявлення кращого зарубіжного досвіду та розроблення пропозиції щодо удосконалення публічної політики щодо забезпечення організаційно-правового захисту прав людини та громадянина).

Інформаційною базою дослідження є Конституція України, закони України, нормативно-правові акти України, міжнародно-правові акти, законодавство зарубіжних країн, праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначено тим, що вони можуть бути використані у подальших дослідженнях із забезпечення організаційно-правового захисту прав людини та громадянина, у правозастосуванні та правотворчості, при розробці програм навчальних дисциплін і викладанні спеціальних курсів, покладанні в основу рекомендацій методичного характеру суб'єктам, які здійснюють діяльність у сфері захисту прав людини та громадянина:

- у правотворчості – для подальшого розвитку законодавства з питань організаційно-правового захисту прав людини та громадянина;
- у правозастосовній та практичній діяльності – для підвищення ефективності практичної діяльності органів державної влади, та інститутів громадянського суспільства, що займаються захистом прав людини та громадянина в Україні.
- у навчальному процесі – ННІ «Інститут державного управління» університету імені В. Н. Каразіна, та інших вищих навчальних закладах згідно програм підготовки магістрів публічного управління та адміністрування.

Апробація результатів роботи. Теоретичні висновки і практичні результати, які отримані в результаті проведеної наукової роботи, обговорювались на засіданнях кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції ННІ «Інститут державного управління університету імені В. Н. Каразіна».

1.1 Поняття основоположних прав і свобод людини

Основоположні права і свободи людини – це природні, невідчужувані та універсальні права, які належать кожній людині від народження незалежно від її національності, статі, релігії, соціального статусу чи інших обставин. Ці права є ключовими для забезпечення гідності, свободи та рівності людини. До ключових характеристик основоположних прав і свобод відносяться:

- природність – права і свободи людини є невід'ємними і походять із самої природи людського існування. Вони не залежать від волі держави чи інших інституцій;
- універсальність: ці права належать усім людям без винятку, незалежно від місця проживання, громадянства чи інших характеристик;
- невідчужуваність: людина не може бути позбавлена своїх прав ні за яких обставин;
- міжнародне визнання: основоположні права і свободи закріплені в міжнародних правових актах, таких як Загальна декларація прав людини (1948 р.) та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.);
- юридична захищеність: держави зобов'язані створювати правові механізми для забезпечення і захисту цих прав [6].

Класифікація основоположних прав і свобод. Основоположні права і свободи поділяються на такі групи:

- громадянські (особисті) права, гарантують свободу і захист особистості, а саме:
 - право на життя;
 - свобода від катувань і жорстокого поводження;
 - право на особисту недоторканність;
 - право на справедливий суд.
- політичні права, які дають можливість брати участь у суспільному житті.

свобода слова і думки;

- право на мирні зібрання;
- право обирати і бути обраним.

Економічні, соціальні та культурні права гарантують соціальну справедливість і добробут:

- право на працю;
- право на освіту;
- право на охорону здоров'я;
- право на участь у культурному житті.

Колективні права захищають інтереси певних груп:

- право на самовизначення народів;
- право на чисте довкілля.

До юридичних джерел основоположних прав можна віднести такі міжнародні акти:

- Загальна декларація прав людини;
- Європейська конвенція з прав людини;
- Конвенція ООН про права дитини.

Стосовно Національного законодавства безперечно перше місце займає Основний Закон України – Конституція України (розділ II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина») та інші закони, що регулюють окремі права людини, наприклад, Закон «Про захист персональних даних».

Безперечно варто зазначити роль держави у захисті прав людини. Держава зобов'язана:

- захищати права і свободи від порушень третіми особами;
- утримуватися від необґрунтованого втручання у реалізацію прав;
- створювати умови для ефективної реалізації прав і свобод.

Основоположні права і свободи — це фундаментальний аспект демократичного суспільства, що забезпечує гармонійний розвиток кожної людини.

На думку П. М. Рабіновича, гарантії реалізації конституційних прав і

свобод людини і громадянина – це умови і засоби, принципи і норми, що забезпечують здійснення, охорону і захист цих прав, які є прав і свобод та є основою для реалізації норм права відповідно до покладених на державу та інших суб'єктів обов'язків [46]. Більш широке визначення дає І. Й. Магновський, який зазначає, що гарантії прав і свобод людини і громадянина – це система норм, принципів, умов і можливостей, які в сукупності забезпечують захист прав, свобод і конституційних інтересів. Ефективність цієї системи залежить від низки факторів, але головним з них є наявність вищезазначених елементів у функціональній системі державної влади. До них відносяться: наявність основних законів, які не можуть виконуватися ніким іншим, крім держави, визнання того, що державна влада походить від Конституції, закріплення на конституційному рівні основних прав і свобод людини і громадянина, існування незалежної судової влади. Система гарантій прав і свобод людини включає в себе засади як соціально-економічних основ, так і правової бази, необхідних для реалізації прав і свобод, а також механізми їх захисту [31]. На думку Т. М. Заворотченко, гарантія прав і свобод людини і громадянина загалом ґрунтується на тому, що кожна людина має можливість користуватися своїми правами, а також на тому, що кожна людина має можливість реалізувати свої права, а також на тому, що вона має право на захист. Під гарантіями розуміють основні умови та засоби для [15]; на думку О. Г. Кушніренко, гарантії - це створені суспільством, державою та похідними від неї органами влади умови, засоби і способи, які забезпечують фактичну реалізацію, охорону та захист прав і свобод людини і громадянина. Сам механізм системи гарантій фактичної реалізації прав і свобод є комплексом взаємопов'язаних і взаємодіючих нормативно-правових засобів і способів, які охоплюють весь спектр об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на реальне здійснення прав і свобод кожної людини [30]. В. Ф. Погорілко зазначає, що юридичні (правові) гарантії реалізації прав і свобод військовослужбовців - це сукупність встановлених державою правових норм, юридичних способів та засобів, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються та

відновлюються порушені права і свободи осіб [39]. Аналізуючи всі ці поняття, слід зазначити, що під правами і свободами людини та їх гарантіями для суспільства в цілому зазвичай маються на увазі не елементарні умови, а створені суспільством і державою засоби та інструменти, за допомогою яких кожна людина без зволікання реалізує свої права, а в разі їх порушення – без зволікання відновлює їх. мають для цього можливість. Гарантія прав і свобод особи закріплена насамперед у Конституції України, яка є Основним Законом держави, та в інших нормативно-правових актах, і нерозривно пов'язана з гарантією прав і свобод громадян, у тому числі військовослужбовців. Конституційні права і свободи військовослужбовців посідають особливе місце в системі гарантій прав і свобод, оскільки вони є основою для всіх інших прав і визначають важливі життєві відносини військовослужбовців з державою. Таким чином, конституційні права і свободи характеризуються своєю юридичною природою:

- конституційні права і свободи є основними і слугують юридичною базою для всіх інших прав і свобод, передбачених чинним законодавством;
 - конституційні права і свободи сформульовані в загальних рисах, а їх детальна і конкретна реалізація відбувається в інших нормативно-правових актах;
 - конституційні права і свободи не призупиняються в часі і не скасовуються, є постійними і не можуть бути вичерпані;
 - конституційні права і свободи не призупиняються і не скасовуються з часом, а є постійними і не можуть бути вичерпані одноразовою реалізацією;
 - конституційні права і свободи є рівними для всіх громадян;
 - конституційні права і свободи є об'єктом посиленого державного і підлягають посиленому захисту з боку суспільства і охороняються як Конституцією України, так і відповідними нормами всіх галузей права [40].
- Таким чином, можна зробити висновок, що конституційні гарантії прав і свобод не є достатніми.

В сучасній енциклопедичній літературі під поняттям гарантії (від

французького *garantie* – забезпечення, запорука) прав та свобод людини і громадянина розуміють умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав та свобод особи. Поняття "гарантії" охоплює усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав та свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення [60].

Однак, серед вчених не існує єдиних поглядів щодо поняття гарантії прав і свобод людини та громадянина кожен з них має свою думку. Наприклад, О. Ф. Скакун під гарантіями прав, свобод та обов'язків людини та громадянина розуміє систему соціально-економічних, політичних, юридичних умов, способів та засобів, які забезпечують їхню фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Коли немає гарантії, то права, свободи та обов'язків людини і громадянина приймають форму "заяв про наміри", які не мають ніякої цінності ні для особистості, ні для людства[53]. А. М. Колодій вважає, що гарантії – це система умов, способів та засобів, що забезпечують всім та кожному рівні правові можливості для виявлення, придбання та реалізації своїх прав і свобод [19].

На думку Ю. М. Сидорчук гарантії – це система соціальних умов і спеціально-юридичних засобів, за допомогою яких здійснюється життя в суспільстві [51].

В свою чергу І. І. Качан, зазначає, що гарантії – це відповідні умови і засоби, що сприяють перетворенню в життя проголошених прав, свобод та обов'язків [16].

Як вважає П. М. Рабинович, гарантії реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина – це умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є запорукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них з метою реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина [46].

Більш широке визначення надає М. М. Гуренко, яка зазначає, що гарантії

прав і свобод людини та громадянина являють собою систему норм, принципів, умов і вимог, які у своїй сукупності забезпечують дотримання прав, свобод і законних інтересів. Ефективність цієї системи залежить від різноманітних факторів, але основним серед них є належність визначених елементів в системі функціонування державної влади. До них відносяться: належність Основного Закону, дія якого не може бути зупинена самовільно; визнання державної влади вихідною від Конституції, закріплення на конституційному рівні основних прав і свобод людини та громадянина; наявність незалежної судової влади. Система гарантій прав і свобод людини включає засади як економічного так і соціального та правового характеру, які необхідні для реалізації прав і свобод та механізму їх захисту [11].

Як вважає Т. І. Заворотченко, гарантії прав і свобод людини і громадянина як загальне поняття являють собою основні умови і засоби, за допомогою яких кожна особа має можливість реалізувати свої права [19].

На думку І. Й. Магновського, гарантії – це умови, засоби і способи створені суспільством та державою і похідних від неї інститутів влади, які забезпечують фактичну реалізацію, охорону та захист прав і свобод людини та громадянина. Сам механізм системи гарантій прав і свобод по їх впровадженню у реальну дійсність, являє собою комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих нормативно-правових засобів та способів, якими охоплюється вся сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на реальне здійснення кожним своїх прав та свобод [31].

Як зазначає М. О. Теплюк, правові (юридичні) гарантії реалізації прав і свобод військовослужбовців – це сукупність встановлених державою правових норм, правових способів і засобів, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права і свободи особи та поновлюються порушені права [56].

Аналізуючи всі ці поняття, слід зробити висновок, що гарантії прав і свобод людини і громадянина як загальне поняття являють собою основні умови, засоби і способи створені суспільством та державою, за допомогою яких

кожна особа має можливість безперешкодно реалізовувати свої права, а вразі порушень негайно відновлювати їх.

Гарантії прав і свобод особи в першу чергу знаходять своє закріплення в Основному Законі нашої держави – Конституції України та інших нормативно-правових актах нерозривно пов'язані з гарантіями прав і свобод людини та громадянина, в тому числі військовослужбовців. Конституційні права і свободи військовослужбовців займають особливе місце в системі гарантій прав і свобод, адже вони представляють основу всіх інших їх прав та регулюють важливі життєві зв'язки військовослужбовців з державою.

Відповідно, за своєю юридичною природою конституційні права і свободи характеризуються такими ознаками: 1) конституційні права і свободи є основними і служать юридичною базою для всіх інших прав і свобод, передбачених чинним законодавством; 2) конституційні права і свободи формулюються в загальному вигляді, а їх деталізація і конкретизація здійснюється в нормах інших галузей права; 3) конституційні права і свободи мають найвищу юридичну силу. Всі інші права і свободи громадян повинні відповідати конституційним, а у випадку колізії діє конституційна норма; 4) конституційні права і свободи не припиняються і не виникають раз по раз, вони діють постійно і не можуть бути вичерпані одноразовим здійсненням; 5) конституційні права і свободи для всіх громадян є однаковими; 6) конституційні права і свободи підлягають підвищеному захисту з боку держави і суспільства, вони охороняються як Конституцією України, так і відповідними нормами всіх галузей права [55].

В сучасній юридичній науці проблемі гарантій прав і свобод людини приділяється велике значення.

Особливої уваги потребують сучасні роботи українських вчених-правознавців. Серед них варто назвати роботу А. Колодія та А. Олійника: "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні", де розглянуто теоретичні аспекти гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина і механізм їх реалізації. Значний доробок у дослідженні гарантій

прав людини і громадянина міститься також у роботах В. Погорілка "Конституційне право України", "Права та свободи людини і громадянина в Україні", у яких дається класифікація, поняття та зміст конституційних прав і свобод громадян, розглядаються гарантії прав і свобод особи.

Окремі аспекти, що стосуються гарантій прав і свобод людини та громадянина, належать П. Рабіновичу. У своїх наукових працях П. Рабинович розглядає загальнотеоретичні питання прав людини і громадянина, проблеми правового закріплення та реалізації конституційних прав і свобод, питання класифікації конституційних прав і свобод, їх окремі групи та гарантії реалізації. Варто назвати лише такі роботи, як "Права людини та їх юридичне забезпечення: (Основи загальної теорії права і держави)", "Основні права людини: поняття, класифікації, тенденції" та інші.

О. Скакун в своїй фундаментальній праці з теорії держави і права [54] значну увагу приділяє дослідженню теоретичних аспектів гарантій прав і свобод людини і громадянина, розглядаючи такі питання: теорію прав людини, міжнародні стандарти в галузі прав людини, основні права людини і громадянина, систему гарантій прав, свобод і обов'язків людини, правовий механізм забезпечення та міжнародний захист прав людини.

Значний внесок у дослідження гарантій конституційних прав і свобод людини і громадянина зробив Ю. Тодика. Серед його робіт з даної проблематики наведемо такі: "Конституційно-правові основи діяльності Верховної Ради України по забезпеченню прав і свобод громадян", "Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина" [58] та інші. У названих наукових працях аналізується юридична природа і ознаки основних прав та свобод людини і громадянина, їх специфіка, покоління прав людини, становлення і розвиток політико-правової думки про права особи, розкриваються права людини в аспекті її соціальної свободи і відповідальності, проблеми формування правової держави і громадянського суспільства в Україні, розкривається поняття, структура, принципи, види правового статусу особи, гарантії його реалізації, тенденції конституційного закріплення прав

людини і громадянина, класифікація прав.

Дослідженню теоретичних проблем гарантування прав і свобод особи присвячена робота М. Гуренко "Теоретико-правові проблеми гарантій прав і свобод людини і громадянина" [10]. О. Кушніренко та Т. Слинко, у своїй роботі "Права і свободи людини та громадянина" [30] розглядають питання прав людини та гарантії їх реалізації, питання обмежень конституційних прав.

Проблема гарантій прав і свобод людини і громадянина розглядається у дисертації Т. Заворотченко "Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні" де досліджуються теоретичні і практичні проблеми конституційних гарантій прав та свобод людини і громадянина в Україні. Визначені і проаналізовані основні критерії класифікації гарантій прав та свобод людини і громадянина, а також надана обґрунтована характеристика системи гарантій. Особлива увага приділена аналізу нормативно- правових гарантій (норми-принципи, юридична відповідальність, обов'язки), що гарантують права і свободи людини і громадянина. Здійснена змістовна характеристика організаційно-правових гарантій та їх класифікація [15].

У дисертації І. Магновського "Гарантії прав і свобод людини і громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект)" досліджується поняття та зміст гарантій прав і свобод людини та громадянина, основні теоретичні положення про сутність гарантій прав і свобод людини та громадянина. Розкрито зміст основних складових системи гарантій прав і свобод людини та громадянина, обґрунтовано їх науково-теоретичну, правову структуру, роль та місце держави, права, суспільства і самої людини, щодо гарантування прав і свобод людини та громадянина, визначено механізм системи гарантій прав і свобод людини та громадянина по їх впровадженню у реальну дійсність [31].

Захист прав людини – це захист основ її буття, а отже, і суспільного буття, оскільки людина є його першопочатком. Ця базова ідея пронизує сучасний правовий підхід до проблеми прав людини. Права людини здатні бути найвагомішою протиположністю свавілля державної влади. Зневага до прав і свобод

людини з боку владних інститутів і систематичне їх порушення призводять до соціальних потрясінь, поступово стаючи чинником антропологічної катастрофи.

Суспільство й держава мають усвідомлювати, що захист прав людини є основною складовою національної безпеки загалом, а тому повинні утверджувати гуманістичну правозахисну політику, формувати дієву модель правового захисту людини. У зв'язку з надзвичайною значущістю прав людини безпосередньо для людини, суспільства та людства загалом, проблема захисту прав людини стала глобальною. На жаль, правозахисна політика сучасної України впродовж років незалежності залишалася переважно декларативною. Українська система правового захисту, будучи ґрунтованою на легістських засадах, маючи переважно державо(групо)центричний, а не гуманістичний характер, не змогла стати ефективним інструментом захисту прав людини. Порушення прав людини стало масовим, і ні влада, ні громадянське суспільство не виявили достатньої готовності для подолання цієї тривожної ситуації. Реальне застосування в правозахисній діяльності міжнародних стандартів прав людини не стало типовою практикою правозахисних органів. (источник «хороший текст»)

2.1 Кращі практики захисту прав людини в зарубіжних країнах

Захист прав людини є ключовим завданням для урядів і міжнародних організацій у всьому світі. Зарубіжні країни застосовують різні підходи та практики, які можуть слугувати прикладом для інших держав. Ось деякі з найкращих практик:

- незалежність судової системи: судова система є фундаментом захисту прав людини. Вона дозволяє громадянам оскаржувати порушення своїх прав без політичного впливу. Так Федеральний суд у США часто стає арбітром у

справах, що стосуються дискримінації, свободи слова та рівного доступу до ресурсів.

- створення омбудсменських інститутів: інститут омбудсмена займається захистом прав громадян, розслідує порушення державними структурами та сприяє прозорості. Так шведський омбудсмен з прав людини має широкі повноваження з розслідування скарг громадян;

- міжнародне співробітництво: одним з ключових подій в світі було створення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). У рамках Ради Європи це дозволяє громадянам звертатися із захистом своїх прав на міжнародному рівні, таким чином успішні справи проти держав у Європейського суду з прав людини примушують країни покращувати законодавство;

- освіта у сфері прав людини, в таких країнах як Норвегія і Данія включення прав людини до шкільних програм сприяє формування поваги до прав інших з раннього віку, ще у Норвегії проводять національні кампанії з підвищення обізнаності про права людини;

- впливові громадські організації, у США, Великої Британії та Франції: громадські організації (Amnesty International, Human Rights Watch) відіграють важливу роль у моніторингу прав людини та висвітленні порушень. Як приклад діяльність Amnesty International сприяла звільненню тисяч політв'язнів у різних країнах;

- гендерна рівність, багато країн сьогодні займають провідні позиції в гендерній рівності завдяки законодавчим ініціативам та рівним можливостям у всіх сферах життя, так Ісландія стала першою країною, яка зобов'язала роботодавців доводити рівність оплати праці;

- використання сучасних технологій: в багатьох країнах електронний уряд дозволяє громадянам швидко подавати скарги та відстежувати рішення у своїх справах. наприклад Естонська електронна система правосуддя забезпечує прозорість і доступність судів;

- захист прав мігрантів та біженців, в Канаді та Німеччин розроблено програми інтеграції, що включають мовну та професійну підготовку, а також

забезпечення основних прав. Так Канадська програма переселення біженців передбачає доступ до освіти, медицини та житла;

– програми боротьби з дискримінацією, у Австралії та Нідерландах впроваджена низка антидискримінаційних законів і створенно спеціальні агентства для моніторингу цих питань. У Нідерландах працює Національний інститут з прав людини, що займається дискримінацією за всіма ознаками [64].

Багато з цих практик можна адаптувати до інших країн з урахуванням національного контексту. Ключовими елементами є незалежність судової влади, активність громадянського суспільства та міжнародна співпраця.

Сучасний світ набирає своїх наймасштабніших перетворень за останні тисячоріччя і саме захист прав та свобод людини в переважній більшості розвинених країн є найвищою соціальною цінністю, оскільки такий підхід забезпечує рівну та гідну життєдіяльність для всіх членів суспільства. Ні для кого не секрет, що починаючи з моменту свого народження людина має так звані природні права, які є першочерговими та не можуть бути ніяким чином обмежені. До них можна віднести право на свободу, власність, безпеку, протидію гнобленню та інші. Звісно, людина має й інші численні права, а це у свою чергу підкреслює необхідність їх захисту як на національному рівні, так і на міжнародному. Слід зазначити, що світова спільнота активно працює у напрямку розроблення та вдосконалення вже існуючих механізмів в галузі захисту прав та свобод людини. У свою чергу, всі сучасні держави повинні неухильно дотримуватись положень міжнародно-правових документів та будувати своє національне законодавство у суворій відповідності до них, оскільки жодна країна не повинна пригнічувати права та свободи людини. Підтвердженням цього виступають думки представників науково-практичної спільноти, зокрема, Шевчука С., який зазначає, що міжнародні стандарти в галузі прав людини є загальновизнаними міжнародно-правовими нормами, які закріплюють на загальнолюдському рівні статус особистості і встановлюють перелік основоположних прав і свобод, обов'язок держав дотримуватися цих прав і свобод, а також межі можливого або припустимого їх обмеження [62].

Звернемо увагу на основні документи, що виробило міжнародне співтовариство в рамках Організації Об'єднаних Націй, зміст яких направлений переважно на захист прав людини. Основу зазначених документів складає Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р., яка була затверджена та далі проголошена Генеральною Асамблеєю ООН, що стало першим кроком у побудові гуманного та справедливого суспільства після трагічних подій часів Другої світової війни. Таким чином, Генеральна Асамблея проголошує цю Загальну декларацію прав людини як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав-членів ООН, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією. Як вже зрозуміло, даний документ містить певну низку норм, які є важливими для виконання державами задля забезпечення гідного та справедливого життя всередині їх суспільства. Серед них можна виділити наступні: право на вільне пересування та вибір місця проживання; право на невтручання в особисте життя людини без законних на те підстав; право на заснування сім'ї; право на свободу думки, совісті й релігії; право на соціальне забезпечення з боку держави; право на працю та вільний вибір роботи; право на справедливий суд; рівність усіх прав та заборона дискримінації за різноманітними ознаками. Підготовка і прийняття Загальної декларації прав людини відбувалися в умовах складної дипломатичної боротьби, де мали місце різноманітні думки та точки зору багатьох країн, тому цей документ є певним початком формування нового справедливого світу, де найвища соціальна цінність полягає у захисті прав та свобод людини. До вищевикладеного слід додати, що Загальна декларація прав людини по суті не є договором, а тому не має на увазі обов'язкового виконання. Таким чином, Генеральна Асамблея ООН доручила Комісії з прав людини за участі Економічної та Соціальної Ради розробити окремі пакти про права

людини, що мали б містити значний перелік прав і свобод людини. Отже, у 1966 р. були прийняті ще два важливих документа – Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права, а також Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, які набули чинності у 1976 р., коли їх ратифікували 35 держав-членів ООН. При цьому, вони є обов'язковими для дотримання державами-учасницями ООН, відмінно від попереднього документа. Складовою Пакту про громадянські та політичні права є Факультативний протокол №1, який надає право подавати скарги в Комітет із прав людини ООН про те, що особи стали жертвою порушення якого-небудь із прав, закріплених у Пакті державою-учасницею. Крім того, у 1989 р. був прийнятий Факультативний протокол №2 про скасування страти [63]. Основний зміст даних міжнародно-правових документів направлений на розширення та конкретизацію вже існуючих положень про права та свободи людини, в тому числі на основі принципів Статуту ООН та статей Загальної декларації прав людини, при цьому, як вже було зазначено раніше, норми, що містяться в цих двох пактах носять загальнообов'язковий характер та можуть бути обмежені лише у конкретних випадках, зміст яких також прописано у відповідних статтях. Так, Загальна декларація прав людини в поєднанні з Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, а також Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права складають Міжнародний білль про права людини, тобто авторитетний набір міжнародних стандартів прав людини.

Крім того, важливим міжнародно-правовим документом виступає Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, що була прийнята країнами- членами Ради Європи у 1950 р., а в нашій державі ратифікована 17 липня 1997 р. При цьому, дана конвенція з часом була доповнена низкою найважливіших протоколів, які у свою чергу мали на меті внести певні правки чи виправити недоліки, доповнити та вдосконалити зміст основного документа, що, зокрема, було фінальним результатом плідної колективної праці усіх членів підписання цього документу стосовно питання гарантування деяких прав і свобод, які ще не були включені до основного

змісту. Слід зазначити, що Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод була прийнята з урахуванням та на підставі раніше зазначеної Загальної декларації прав людини, яка, як вже було підкреслено, була одним із перших міжнародних документів в галузі захисту прав та свобод людини після років Другої світової війни. Сам зміст переважно становлять статті, що присвячені правам і свободам людини. Серед них можна виділити наступне: право людини на життя (ст. 2); заборона рабства і примусової праці (ст. 4); право на свободу та особисту недоторканість (ст. 5); право на справедливий суд (ст. 6); свобода думки, совісті і релігії (ст. 9); право на ефективний засіб правового захисту (ст. 13); заборона дискримінації (ст. 14); заборона зловживання правами (ст. 17) та інші. Також є окремий розділ, а саме розділ другий, який повністю присвячений організації діяльності Європейського суду з прав людини – важливого міжнародного судового органу в галузі захисту прав та свобод людини [13]. Саме з часу прийняття даної конвенції започатковано якісно новий підхід до імплементації правозахисних стандартів, яким надається конкретна правова форма. Як зазначають науковці, прецедентна практика Європейського суду з прав людини нині фактично є елементом національної правової системи, оскільки сама Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод надає цьому судовому органу право тлумачити положення Конституції України, а національні судові органи починають дедалі більше посилатися на його судові рішення під час вирішення питань у межах національної судової юрисдикції. Таким чином захист прав та свобод людини є одним з найважливіших аспектів становлення нового світопорядку, де забезпечення рівного та справедливого життя для кожної особи виступає першочерговим завданням міжнародної спільноти. При цьому, величезна низка різноманітних міжнародно-правових документів, включаючи декларації, конвенції, пакти, угоди та інші, підкреслює важливість такого напрямку руху в найближчому майбутньому для усіх держав, що дійсно у свою чергу вдосконалив правову систему та забезпечить гарантування захисту прав людини у здійсненні життєдіяльності в суспільстві.

В Україні потрібно постійно проводити моніторинг ситуації щодо актуальних проблем у сфері прав людини, що пов'язано з їх порушенням чи пригніченням, таким чином вдосконалюючи актуальні механізми їх захисту на міжнародному рівні [32, 33].

Важливо зазначити, що після анексії українського Криму російською федерацією та у світлі її агресивної мілітаристської політики безпекова ситуація у Східній Європі радикально змінилася та стала більш крихкою та вразливою. У Європейському Союзі (ЄС) є розуміння цих негативних змін. Наприклад, Глобальна стратегія ЄС, яка була затверджена в червні 2016 року, чітко говорить: «На сході європейський порядок безпеки було порушено». Це спонукало ЄС до розробки нового комплексного бачення своєї безпекової політики з урахуванням поточної ситуації в регіоні, джерел нових безпекових викликів і загроз, постійних і ситуативних союзників, а також розвитку ситуації в країнах Східної Європи. Питання розвитку співпраці та координації з НАТО особливо актуалізувалося в ЄС. У цьому контексті, оскільки Україна офіційно проголосила курс на членство в ЄС і НАТО, вона повинна враховувати розвиток цієї безпекової співпраці та зайняти власне місце у Східній Європі.

Європейський Союз не є безпековим альянсом, крім того, він має власну Спільну політику безпеки та оборони. На міжнародному круглому столі «Глобальна стратегія ЄС: місце, роль і внесок України» (24 квітня 2017 р. у Києві) Голова Консультативної місії ЄС в Україні (КМЄС) Кястутіс Ланчінскас наголосив, що ЄС створювався не як військовий альянс, але як економічний союз, і тому безпека в його риториці має переважно внутрішній і невійськовий вимір. Однак нові загрози, ключовими з яких ЄС визначає нелегальну міграцію, тероризм, пропаганду, кіберзагрози, пошкодження критичної інфраструктури та нестабільність енергопостачання, змусили Євросоюз підняти безпеку на вищий рівень. Питання безпеки на глобальному рівні було закладено в Глобальній стратегії ЄС «Спільне бачення, спільні дії: сильніша Європа», і, згідно з рішенням Ради ЄС, безпека стане однією з трьох ключових сфер бюджету Європейський Союз у 2018 році. Крім того, на неформальній зустрічі 7 вересня

цього року в Таллінні міністри оборони держав-членів ЄС консенсусом підтримали рішення про створення Європейського оборонного фонду, хоча й з обмеженою метою – досягнення автономії у сфері оборонної промисловості. Водночас в ЄС існують певні «червоні лінії», які не дозволяють Брюсселю створити потужну оборонно-безпекову складову Євросоюзу. Незважаючи на ініціативу Європарламенту розглянути питання про створення Європейських оборонних союзів (EDU), яка була зафіксована у відповідній резолюції від 22 листопада 2016 року, та те, що Єврокомісія розпочала відповідне обговорення у червні цього року, є певний скептицизм серед країн ЄС щодо створення «двійника» НАТО на європейському просторі. Як оцінив на згаданому круглому столі науковий директор Інституту євроатлантичного співробітництва Олександр Сушко, формування «Європейської армії» створює ризики розколу трансатлантичної єдності, оскільки не всі країни ЄС підтримують цю ідею, а малювання межа розбіжності між військовими та безпековими обов'язками ЄС і НАТО є надзвичайно важкою. У будь-якому випадку, у кожному з трьох сценаріїв, запропонованих Європейською Комісією для подальшого розвитку безпеки та оборони ЄС – «Співпраця у сфері безпеки та оборони», «Спільна безпека та оборона», «Спільна оборона та безпека» передбачається посилення співпраці з НАТО є невід'ємною частиною Цілі розвитку співпраці між ЄС і НАТО збігаються, і це ґрунтується не лише на тому факті, що 22 країни є членами як ЄС, так і НАТО, а й на їхньому бажанні взаємно заповнити поточні прогалини в можливостях безпеки кожної з них. інші. Для Європейського Союзу Альянс залишається опорою в Європі з точки зору протистояння військовим загрозам, оскільки жодна країна-член ЄС не має достатнього військового потенціалу. «НАТО продовжуватиме тісно співпрацювати з ЄС, як було домовлено, щоб гарантувати, що наші ініціативи «Розумна оборона» та ЄС щодо об'єднання та спільного використання доповнюють один одного та підсилюють один одного», – йдеться у комюніке НАТО у Варшаві. Обидві організації усвідомлюють безперспективність дублювання функцій, якщо, наприклад, НАТО почне активно розвивати невійськовий потенціал для

гарантування безпеки (економічної, екологічної, гуманітарної тощо), або ЄС створить власний потужний оборонний компонент, на на чому, до речі, наполягає Франція. Так, виступаючи в університеті Сорбонни 26 вересня цього року, президент Франції Еммануель Макрон запропонував створити спільний оборонний бюджет, європейські «сили швидкого реагування» та спільну доктрину ЄС. Актуалізація гібридних викликів і загроз, пов'язаних з агресією Росії проти України, надає додаткового поштовху поглибленню взаємодії ЄС-НАТО. Обидві організації чітко визначили гібридні загрози та розробили заходи щодо їх нейтралізації. Спільна Рамкова програма ЄС щодо протидії гібридним загрозам, схвалена в квітні 2016 року, дає їм чітке визначення: «суміш примусової та підривної діяльності, звичайних і нетрадиційних методів (тобто дипломатичних, військових, економічних, технологічних), які можна використовувати в скоординований спосіб державними або недержавними акторами для досягнення конкретних цілей, залишаючись нижче порогу формально оголошено війну». У Спільній декларації ЄС і НАТО, підписаній у червні 2016 року, визначено головний напрямок цієї співпраці для протидії таким гібридним загрозам. Хоча схвалені у грудні 2016 року 42 пропозиції щодо співпраці між ЄС і НАТО є скоріше індикаторами, аніж запланованими заходами з розвитку співпраці, але вони стали зафіксованим у документі алгоритмом їх безпекової співпраці. Виходячи з цього, можна чітко окреслити напрями та пріоритетні питання безпекової співпраці ЄС-НАТО, головною метою якої є підвищення ефективності протидії спільним викликам і загрозам. Ключовими напрямками є: протидія гібридним загрозам; кібербезпека; оперативне співробітництво, в тому числі морське; оборонна промисловість; спільне навчання; зміцнення безпеки та стабільності в сусідніх країнах. У практичному плані Європейський Союз і НАТО досягли певних конкретних результатів, наприклад: вони стали співзасновниками Європейського центру передового досвіду з протидії гібридним загрозам, що базується у Фінляндії, який отримав оперативну спроможність 1 вересня цього року; Розроблено гібридний посібник ЄС-НАТО; Існує тісна співпраця між Комітетом ЄС з

питань політики та безпеки та Північноатлантичною радою, Осередком гібридного синтезу ЄС та Відділенням гібридного аналізу НАТО, Центром передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО та Відділом стратегічних комунікацій ЄС, Групою реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації ЄС (CERT-EU) і НАТО з реагування на комп'ютерні інциденти (NCIRC). Крім того, у вересні цього року ЄС і НАТО провели перші спільні навчання з протидії кібератакам, а другі спільні навчання з протидії гібридним загрозам заплановані на наступний рік. Напрямок зміцнення безпеки в сусідніх країнах, особливо у Східній Європі, особливо виділяється як в ЄС, так і в НАТО, які, схоже, усвідомлюють, що сучасні гібридні загрози однаково впливають на них і країни в найближчому оточенні. Так, у прийнятому в березні 2017 року документі Європарламенту «Протидія гібридним загрозам: співпраця ЄС-НАТО» чітко зазначається, що «концепція гібридних загроз набула популярності у зв'язку з діями росії в Україні та ІДІЛ/ Кампанії ДАІШ виходять далеко за межі Сирії та Іраку». У Спільній декларації ЄС-НАТО міститься переконання, «що зміцнення стабільності наших сусідів і партнерів відповідно до наших цінностей, закріплених у Статуті ООН, сприяє нашій безпеці та стійкому миру та процвітанню.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

2.1 Система органів державної влади у сфері забезпечення захисту прав людини

Адміністративно-правові засоби захисту прав людини в Україні є ключовим елементом правового механізму, що забезпечує дотримання та реалізацію прав і свобод громадян. Ці засоби реалізуються через діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів адміністративного права. До головних та основних адміністративно-правових засобів захисту прав людини в Україні насамперед відноситься законодавче забезпечення прав людини:

- основою захисту прав є Конституція України, яка гарантує основні права і свободи (статті 21–64);
- Закони України, такі як "Про звернення громадян" та "Про доступ до публічної інформації", забезпечують механізми реалізації та захисту прав;
- механізм адміністративного оскарження;
- звернення до органів державної влади або місцевого самоврядування: громадяни мають право оскаржити дії або рішення посадових осіб;
- адміністративні скарги: згідно із законом, громадяни можуть подавати скарги на бездіяльність чи протиправні дії чиновників, наприклад оскарження незаконних рішень податкових органів до державної податкової служби;
- адміністративна юстиція;
- система адміністративних судів в Україні дозволяє громадянам оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень. Кодекс адміністративного судочинства України встановлює порядок розгляду

таких справ, як приклад це можуть бути справи про відшкодування збитків, заподіяних незаконними діями державних органів;

– захист прав через омбудсмена, уповноважений Верховної Ради України з прав людини:

– здійснює моніторинг дотримання прав і свобод;

– приймає скарги громадян та проводить розслідування;

– надає рекомендації органам державної влади;

– захист прав у сфері публічних послуг;

– адміністративні послуги (видача паспортів, реєстрація бізнесу тощо) регулюються спеціальними законами. Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) спрощують доступ громадян до адміністративних послуг та сприяють їх прозорості.

– антидискримінаційні заходи: Закон України "Про засади запобігання та протидії дискримінації" закріплює адміністративні механізми захисту прав. Уповноважений із захисту прав і свобод може ініціювати перевірки, якщо є скарги на дискримінацію;

– захист прав у трудових відносинах. Державна служба України з питань праці здійснює контроль за дотриманням трудових прав. Громадяни можуть подавати скарги щодо порушення їхніх прав на оплату праці та охорону праці;

– публічний контроль і право на інформацію: Закон "Про доступ до публічної інформації" забезпечує громадянам можливість отримувати інформацію про діяльність державних органів. Адміністративно-правовий механізм дозволяє притягати посадових осіб до відповідальності за відмову надати інформацію;

– роль правоохоронних органів: поліція, прокуратура та інші правоохоронні органи зобов'язані забезпечувати дотримання прав і свобод громадян у рамках адміністративних проваджень. Так поліція повинна дотримуватися процедурних норм під час затримання громадянина;

– електронні сервіси для захисту прав портал "Дія" дозволяє громадянам подати скаргу, зареєструвати документи або отримати адміністративні послуги без черг [2, 3].

До переваг адміністративно-правового захисту людини можна віднести прозорість у діяльності органів державної влади, можливість швидкого вирішення конфліктів, захист прав без необхідності звернення до суду, але також існують певні недоліки, до яких можна віднести перевантаженість адміністративних органів, бюрократію та низький рівень обізнаності громадян про свої права.

Адміністративно-правові засоби в Україні є важливим інструментом захисту прав людини. Їх ефективність залежить від якості роботи державних органів, дотримання законності та активної участі громадян у правовому процесі.

Система органів державної влади України, які займаються забезпеченням захисту прав людини і громадянина, є багаторівневою і охоплює законодавчу, виконавчу та судову гілки влади, а також незалежні інституції, такі як омбудсмен. Ця система спрямована на гарантування прав і свобод, передбачених Конституцією України, міжнародними договорами та національним законодавством. До законодавчої гілки влади відноситься Верховна Рада України яка:

- приймає закони, що забезпечують права і свободи людини;
- ратифікує міжнародні договори, зокрема в галузі прав людини (наприклад, Європейська конвенція з прав людини);
- контролює діяльність виконавчої влади через депутатські запити і парламентські слухання. Також при Верховній Раді України працюють парламентські комітети. Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин здійснює моніторинг стану захисту прав громадян [20].

Виконавча гілка влади складається з Кабінету Міністрів України, який розробляє і впроваджує державну політику у сфері захисту прав людини,

затверджує національні програми щодо боротьби з дискримінацією, гендерної рівності та захисту вразливих груп населення. Кожне міністерство та інші державні інституції мають свої завдання. Міністерство юстиції України відповідає за підготовку законодавства, що регулює права людини., координує роботу Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

Міністерство соціальної політики захищає права соціально вразливих груп, включаючи осіб з інвалідністю, дітей-сиріт та пенсіонерів.

Міністерство внутрішніх справ (МВС) забезпечує захист прав громадян через діяльність поліції, міграційної служби та інших структур.

Правоохоронні органи, в склад яких входять національна поліція України, прокуратура, служба безпеки України та інші захищають права на життя, свободу та безпеку громадян.

Державна міграційна служба забезпечує права біженців та осіб без громадянства.

Державна служба України з питань праці контролює дотримання трудових прав громадян.

Судова гілка влади це насамперед Конституційний Суд України, який забезпечує відповідність законів Конституції України, зокрема у сфері прав людини та суди загальної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції розглядають справи, пов'язані з порушенням прав громадян, включаючи трудові, сімейні, адміністративні та кримінальні справи. Адміністративні суди розглядають спори між громадянами та органами державної влади.

Окрема роль належить Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини – Омбудсмену, який здійснює моніторинг дотримання прав людини в державі. розглядає скарги громадян на порушення їхніх прав, здійснює захист права на доступ до публічної інформації., а також сприяє імплементації рішень Європейського суду з прав людини [8].

Далі ієрархію виконавчої гілки влади продовжують органи місцевого самоврядування, які забезпечують дотримання прав громадян на місцевому рівні (право на житло, освіту, соціальні послуги), організовують центри

надання адміністративних послуг для забезпечення доступу до адміністративних послуг.

У середині 2020 року Україна досягла значних результатів у реформі місцевого самоврядування; іншими словами – децентралізація нарешті прийшла в Україну з належним розподілом влади між національним і місцевим рівнями. Прийнято нову модель адміністративно-територіального устрою України з новими районами та об'єднаними містами. Впроваджено європейську модель доброго врядування на місцевому рівні, яка базується на якості. «Це одна з найефективніших та найуспішніших реформ, реалізованих в країні», — йдеться у Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі. Ці зміни є важливою віхою у вдосконаленні муніципальної інфраструктури та наданні якісних державних послуг, що, зокрема, має відповідний вплив на конституційний статус прав людини в Україні. Право на повагу до власної гідності (ст. 28 Конституції України), право на участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України), право на освіту (ст. 53 Конституції України). України) є одним із багатьох конституційних прав, на які безпосередньо впливає ефективне врядування в муніципалітетах. Належне врядування та права людини доповнюють одне одного. Стандарти та принципи прав людини забезпечують набір цінностей, якими керуються в роботі уряди та інші політичні та соціальні суб'єкти. З іншого боку, належне врядування необхідне для стабільного дотримання та захисту прав людини [2]. Проте прогалина підзвітності органів місцевого самоврядування перед державними органами в Україні порушує баланс повноважень між центральною та місцевою владою. Це призводить до неналежної практики, тобто зловживання владою, корупції чи навіть колабораціонізму (зради), що підриває загальні принципи держави та ставить під загрозу конституційні права людини, особливо в умовах воєнного стану. Україна надала муніципалітетам повну свободу дій для більш ефективного виконання своїх повноважень за галузевої децентралізації. Україна забезпечила стабільні ресурси, необхідні для виконання нових завдань місцевого

самоврядування в умовах фіскальної децентралізації. Тим не менш, Україні все ще необхідно створити інструменти адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. У 2016 році Верховна Рада України внесла зміни до Конституції України, які суттєво змінили компетенцію прокуратури та скасували функції нагляду за законністю дій усіх державних органів, у тому числі й органів місцевого самоврядування [21].

Важлива роль у питаннях захисту прав людини грають незалежні органи та спеціалізовані установи, до яких відносяться центр з надання безоплатної правової допомоги, який надає юридичну допомогу всім громадянам які звертаються за допомогою, національна комісія з питань запобігання корупції (НАЗК), до її компетенції входить захист права громадян у сфері боротьби з корупцією.

Враховуючи ситуацію, в якій опинилась Україна, внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації варто проаналізувати гібридні процеси. Аналіз «гібридних» процесів, зокрема, у новітній історії, дозволяє зробити ряд висновків. Усі складові гібридної війни: військова, економічна, інформаційна, застосовуються і під час «класичних» військових процесів.

Відмінність «гібридних» форм протиборства – у прихованні факту участі тієї чи іншої держави у них, котрий іноді спроба надання їм легітимного характеру. А щодо сучасного «гібридного» протиборства: ще й у співвідношенні частки складових у конфлікті, у зв'язку з чим поняття «гібридної війни» перестає бути однорідним і потребує вже внутрішньої класифікації. Теорія і практика ведення «гібридних війн» не військове «ноу-хау», а давно використовується і перевірений тип міждержавного протиборства, який дещо по-іншому використовується в сучасних умовах і, ймовірно, буде активно і з зростаючою ефективністю використовуватися і надалі. Щодо стратегії ведення «гібридних» війн, то вона є типовим випадком війни «на виснаження», що повною мірою потребує безлічі ресурсів, що служить слабким місцем цього виду протиборства і потенційно може бути використане для

протидії йому. З часу війни в Іспанії «гібридні війни» в основному ведуться кількома сторонами, кожна з яких має власну мету та різні відносини між собою. Типовий приклад – бойові дії в сучасній Сирії, де численні сторони, що беруть участь, володіють не тільки різними цілями і різним ступенем легітимності участі в конфлікті, але й досить складними відносинами між собою. У подібних умовах аналізувати конфлікт, прогнозувати його перебіг і результат, управляти протиборством вкрай складно, необхідно уточнення положень теорії збройної боротьби, методів прогнозування їх перебігу і результату. Економічні санкції або блокади, що здійснюються в рамках «гібридного» протиборства, як показує історичний досвід, часто призводять до переростання конфлікту в «гарячу фазу», що вимагає оперативної реакції на них усієї міжнародної спільноти, не меншу небезпеку переростання в гарячу фазу несе така складова, як використання деструктивних соціально-політичних технологій, що потребує вироблення заходів правового регулювання їх застосування. Останній чинник, як свідчить аналіз історичної ретроспективи, зростали в міру глобалізації та інформатизації суспільства. І, ймовірно, їхній вплив продовжить посилюватися в найближчому майбутньому. Проведений аналіз дозволяє зробити певні висновки та рекомендації. По-перше, жодним чином не можна визнати «гібридну війну» принципово новим способом протиборства. Це навіть дозволяє деяким фахівцям предметної області робити висновки у тому, що виділяти таку форму протистояння окремий вид небажано. Визнаючи певну логічність такого підходу, слід зазначити, що хоча всі складові «гібридного» протистояння використовуються і в рамках «класичних» конфліктів, зворотного проектування немає. "Гібридний" конфлікт може вестися і без переходу у фазу прямого військового протиборства, не переходячи рівня проксі-війни. По-друге, різноманітність «гібридних» дій показує, що вважати «гібридну» війну якимось єдиним, однорідним явищем не можна. Подібні дії розрізняються за цілями, що застосовуються методами та ступенем «гібридності», що потребує уточнення їх класифікації. При цьому необхідно врахувати тенденцію усунення акцентів «гібридних» дій від ведення «проксі-

війн» у сферу невійськового протистояння. Як не парадоксально, це тільки збільшує рівень їхньої небезпеки. Інтенсивне застосування «гібридних» методів протистояння в економіці, соціально-політичній сфері та кіберпросторі, в сучасному глобалізованому світі виявляє руйнівний вплив не менший, а може й більший, ніж ті ж локальні збройні конфлікти. У зв'язку з цим останнім часом спостерігається сплеск досліджень, спрямованих на формування основ кібернетичної безпеки держави.

Ефективних заходів протидії їм досі не вироблено. Ця небезпека потребує уточнення системи документів, що регулюють міжнародні відносини, запровадження у них положень про неприпустимість застосування санкцій та проведення інформаційних операцій без схвалення міжнародних організацій. Можливо, буде потрібно уточнення понятійного апарату, наприклад, введення в правове поле понять, що вже використовуються фахівцями: «інформаційне вторгнення», «ресурсна блокада» та інших.

Відповідно, існуючі документи щодо регулювання силової складової «гібридних воєн» також вимагають уточнення, наприклад, щодо зміщення акценту покарання за наймання від приватних осіб до держав, у яких зареєстровані ПВК. За економічними та інформаційними компонентами потрібне прийняття міжнародних законодавчих актів, аналогічних тим, що регулюють їхню силову складову. У тому числі, за діями, що передують «гібридному» протиборству, що забезпечує його підготовку («передгібридним»). Після ухвалення відповідних актів, всі економічні та інформаційні заходи, що виходять за межі встановлених міжнародним законодавством рамок, на основі уточнених документів, повинні визнаватися оголошенням війни з боку держави, яка їх використала. По-третє, особливості «гібридних воєн», частота їх виникнення вимагають від збройних сил усіх держав, які розраховують вести самостійну політику, уточнення структури збройних сил, способів їх застосування, коригування керівних документів тощо. Насамперед, враховуючи особливості переходу «гібридного» протистояння в силову фазу: уточнення щодо підвищення готовності збройних

сил до дій у мирний час, без оголошення війни, щодо розширення автономності військових частин та підвищення самостійності їх командирів у прийнятті рішень. Цілком це стосується і нашої країни. Як одна з основних умов для реалізації цих пропозицій потрібно законодавчо встановити точні межі, що визначають, де закінчується конкуренція, не важливо, економічна чи ідеологічна, і починаються військові дії. І, в рамках цього, уточнити класифікацію «гібридних війн». У сучасних умовах це вже не однорідне поняття, а набір варіантів дій, у яких, залежно від мети та завдань, превалює та чи інша складова. Часто, набір динамічний, що цілеспрямовано розвивається від «передгібридних» дій у напрямі збройного протистояння. Це завдання нетривіальне, але його рішення в перспективі послужить підвищенню безпеки сучасного світу. А затягування рішення – навпаки, призведе до зростання ризиків і загроз.

Розмірковуючи про природу гібридних конфліктів, необхідно розглянути їх базові елементи, що призвели до появи нового типу конфліктів та які можна вважати основними аргументами на захист концепції сучасного конфлікту гібридного типу. У ролі однієї з таких детермінант виступила, перш за все, модель безпеки, яка сформувалася після Другої світової війни. В умовах нинішньої парадигми міжнародних відносин держави, що планують здійснити агресивні дії проти іншого суб'єкта, почали активно шукати нові способи обійти міжнародне право, міжнародне гуманітарне право, Женевські конвенції та визначення «агресії» як таке, залишаючись при цьому «чистими» в очах міжнародного співтовариства та приховуючи свої справжні задуми.

Таким чином можна виокремити одну з ключових ознак гібридного конфлікту – прихованість, бажання агресора непрямыми діями досягти власної цілі, використовуючи різних посередників для того, щоб уникнути відповідальності. Другим фактором, що вплинув на появу нового типу конфлікту, став науково-технічний прогрес та глобалізація. Поява сучасних комп'ютерів, смартфонів, Інтернету та соціальних мереж кардинально змінило підходи до ведення бойових дій. По-перше, коли майже кожна людина має

смартфон з камерою і доступом до всесвітньої мережі, агресору важко непомітно ввести свої війська – потрібно будь-яким шляхом прибрати можливість визначення їх приналежності до військ противника. По-друге, сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають широкий спектр можливостей для ведення інформаційної, психологічної війни на території противника. До того ж, концепція сучасного інформаційного суспільства підказує, що й війна 21-го століття є іншою, більш інформатизованою, складнішою, коли суспільство повністю інтегрується у війну та навпаки.

Поєднання всіх перерахованих вище умов і є причиною виникнення гібридних конфліктів.

Узагальнивши досвід воєнних конфліктів минулого століття та тенденцій розвитку звичайних конфліктів нового покоління можна зробити висновки, що як гібридна, так і звичайна війна мають такі загальні риси, як збройне протистояння, з можливістю використовувати повний спектр незабороненої зброї, використання забороненої зброї залежить від доброї волі сторін. Також широко застосовується пропаганда, ведення інформаційної війни та психологічного тиску як щодо збройних сил противника, так і населення держави в цілому, оскільки «через свою специфічність інформаційне протистояння є невід'ємною складовою сучасних війн. Відбувається використання повного спектру сил спеціальних операцій, здійснення диверсій, підривної діяльності в тилу противника, використання партизанських, а іноді терористичних рухів. Дії ведуться на тактичному, оперативно-тактичному та оперативному рівнях. І, мабуть головний момент: сучасні війни можуть вестися без офіційного оголошення війни [17, 43].

2.2 Права людини як фундаментальна цінність демократичного суспільства

Демократія є однією з ключових цінностей сучасної європейської культури. Демократія це система правління, заснована на народній владі, де народ має право вільно обирати своїх представників і впливати на прийняття рішень. В його основі лежать такі цінності, як: верховенство права, рівність усіх перед законом, свобода слова, свобода зібрань, свобода асоціацій і політична плюралізм. Ці цінності є основою європейської ідентичності та підтримують Європейський Союз. Європейський Союз прагне сприяти розвитку демократії та прав людини у всьому світі. Демократія не є ідеальною системою, але вона найкраща система державного устрою серед відомих державних систем. Це гарантує людям можливість брати участь у політичному житті та впливати на їх майбутнє. Демократія також сприяє економічному розвитку та соціальній справедливості. Європейський Союз надає допомогу Україні в її прагненні до демократії. Україна має великий потенціал для розвитку демократії, але він стикається з багатьма викликами. Вкрай важливо, щоб український народ продовжував боротися за демократією та за права людини. Тому доцільно розглянути питання детальніше про демократію як цінність. Зазвичай демократія сприймається як політичний режим, де влада належить народу і всі громадяни мають право брати участь у прийнятті рішень. Це є однією з найпоширеніших форм управління в сучасному світі, але вона є також предметом дискусій щодо її переваг і недоліків. Щодо переваг демократії, варто зазначити наступне: Перш за все, саме за демократичного режиму права і свободи громадян, такі як свобода слова, свобода зібрань та інше право на рівний доступ до освіти, а також право на вільний особистий розвиток. Демократичні системи сприяють розвитку громадянського суспільства, в якому громадяни беруть активну участь у вирішенні важливих питань, таких як громадське життя та контроль за діяльністю органів державної

влади. Крім того, демократія сприяє стабільності та мирному вирішенню конфліктів. В силу демократичних державних механізмів контролю, конфліктні ситуації можна вирішувати шляхом діалогу та компромісів зміцнення соціальної єдності та зменшення можливості насильства. Однак варто також підкреслити, що демократія не є ідеальною державою і правовим режимом; отже, вона має свої недоліки. Один з найбільш суттєвих аргументів проти демократії є її потенціал, який перетворився на «тиранію більшості», де права меншин фактично ігноруються. Це особливо актуально у випадку відсутності ефективного механізму правового захисту меншин. Крім того, демократія може призвести до тривалого та неефективного прийняття рішень. Зокрема, необхідність досягнення консенсусу може відстрочити реформи та швидке реагування на кризові ситуації. Отже, для українського суспільства дана ситуація зрозуміла через розпочату збройну агресію з боку сусідньої держави. А в умовах воєнного стану права людини, в тому числі політичні права, значною мірою обмежені. У зв'язку з цим зазначимо, що згідно з положеннями Конституції України, «Конституція України не може бути змінена у воєнних умовах або надзвичайному стані» Відповідно до ст. 19 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану». «Під час воєнного стану заборонено: вибори Президента України, а також вибори до Верховної Ради України, Верховн Рада Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування влади; проведення всеукраїнських та місцевих референдумів; проведення страйків, масових зборів і акцій». Водночас не можна не згадати слова вітчизняного вченого М. Корнієнка, що «чинником є надзвичайні умови функціонування суспільства у наданні органам державної влади надзвичайних повноважень щодо обмеження прав людини; однак це не є умовою для відмови у забезпеченні низки таких прав. При цьому жодна мета, яку прагне досягти державна влада, не допускає довільності обмеження прав людини». Хоча, якщо розглядати питання демократії, то теж варто наголошувати на тому, що існують різні типи демократії і кожен із них має свої власні переваги та недоліки. Згадаймо також, що говорили давньогрецькі філософи, які цілком негативно ставилися до

демократії, називаючи її найгіршою формою правління. Цілком слушно зазначає В. Ніколенко, що «Арістотель бачив у демократії певні загрози, які перешкоджають реальній реалізації інтересів більшості». Платон також негативно сприймал демократію, характеризуючи цю форму правління як «божевілля більшості». Описуючи демократію як «тиранію більшості», Алексіс де Токвіль вказував на ризик перетворення демократичного режиму у форму уряду, в якому більшість може пригнічувати меншість, яка може загрожувати права і свободи громадян. Однак важливо розрізняти різні типи демократії, оскільки деякі з них можуть бути більш прийнятними та забезпечувати більшу ефективність захисту прав і свобод людини. Наприклад, справжня демократія, базується на принципах верховенства права, розподілу влади та в захисті прав меншин, що може бути більш позитивним явищем. Цей тип демократії сприяє рівним правам і можливостям для всіх громадян, незалежно від їх кількості або статусу. Верховенство права є одним із елементів тріади цінностей, на якій сформувалася західна цивілізація: це справжня демократія, права людини та ін. верховенства права, наголошує вітчизняний юрист К. О. Горобець [9]. Справжня демократія – це концепція, яка виходить за рамки формальних ознак виборів та представницького правління. Це система управління, яка є справді заснована на волі народу, де всі громадяни мають рівні права голосувати при прийнятті рішень і повною мірою брати участь у суспільному житті. Наслідкові характеристики справжньої демократії включають наступне:

- народний суверенітет: основним джерелом влади є народ: здійснення цієї влади шляхом виборів та інших форм участі;
- рівність: усі громадяни рівні перед законом і мають однакові права можливостей незалежно від їх раси, статі, релігії, соціального статусу чи будь-якого іншого фактор;
- участь: громадяни мають можливість брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях влади, від місцевого до національного;
- прозорість: Уряд відкритий і прозорий, і громадяни мають доступ до інформації про те, як він працює;

- підзвітність: урядовці несуть відповідальність за свої дії до людей, яким вони служать;
- верховенство права: закон є вищим і йому підкоряються всі, включно з ними при владі;
- права людини: основними правами та свободами всіх громадян є повага і захист [5, 37].

Варто підкреслити що демократія, права людини та верховенство права взаємопов'язані. Один із них не може існувати сама по собі. Вони або присутні одночасно, або відсутні. Справжня демократія – це не статична концепція, а постійний процес при якому прагнучи можливо досягти цих ідеалів. Це вимагає активної участі всіх громадян побудувати та підтримувати справді демократичне суспільство. Концепція справжньої демократії та її фундаментальні ідеї не пов'язані з конкретним автором чи теоретиком. Вони еволюціонували отовсюди, з історії на основі досвіду різних країн і філософських теорій різних мислителів. Втім, ідеї, які були пов'язані із справжньою демократією були сформульовані в античні часи стародавніми філософами в Греції. У XVII–XX століттях активно розвивалися демократичні ідеї та розроблялися великими політичними мислителями, такими як Джон Стюарт Мілль, Джон Локк, Жан-Жак Руссо та ін. Ці філософи і політичні теоретики зробили значний внесок у розуміння сутності демократії, права людини та роль влади в суспільстві. Їхні ідеї стали основою для багатьох демократичних рухів і конституцій навколо світу. Варто зазначити, що у 2013 році відбулася Конференція міжнародних неурядових організацій (МНУО) Ради Європи де прийняли Декларацію про справжню демократію. Реалізація концепції справжньої демократії передбачає її наступні досягнення:

- децентралізація влади: надання більшої влади місцевим громадам і людям приймати рішення, які впливають на їх життя;
- пряма демократія: можливість громадянам голосувати безпосередньо з важливих питань, таких як закони та бюджети;

- бюджет участі: надання громадянам можливості вирішувати, як розподілити державні витрати;
- свобода інформації: забезпечення громадянам доступу до інформації про діяльність уряду;
- незалежні ЗМІ: захист свободи преси та забезпечення існування різноманітності голосів у ЗМІ;
- сильне громадянське суспільство: підтримка розвитку сильного громадянського суспільства, де громадяни можуть організовуватися та відстоювати свої інтереси.

Справжньої демократії досягти нелегко, але до неї варто прагнути. Це найкращий спосіб забезпечити, щоб усі громадяни мали право голосу в уряді і їхні права були захищені. Таким чином, розуміння відмінностей між різними типами демократії та соціальні наслідки впровадження певного типу демократії допомагають нам зробити висновок, що не всі типи демократії можуть бути однаково ефективними чи позитивними. Забезпечення прав і свобод людини, захист прав меншин та відповідальність влади перед народом є ключовими принципами, які мають лежати в основі будь-якого демократичного режиму. Тому важливо звернути увагу до особливостей і механізмів демократичних систем і забезпечити максимальну користь для суспільства. Незважаючи на деякі недоліки, демократія залишається найпопулярнішим і прогресивним політичним режимом у більшості країн світу. Його переваги переважають недоліки, і саме завдяки своїй відкритості, свободі, і участь цієї влади стає ближчою та легітимнішою для людей. Тому, незважаючи на обмеження та виклики, демократія залишається найкращим варіантом для сучасного суспільства, яке прагне свободи, справедливості та прогресу. Розглянемо особливості демократичного режиму глибше (з окремим акцентом на верховенство права та права людини). По-перше, давайте згадаємо вільні та чесні вибори. Вільні та чесні вибори є одним із них найважливіших ознак демократії. Це означає, що всі громадяни мають право обирати своїх представників на вільних і чесних виборах. Є. Моршиніна використовує термін

«демократичні вибори», зазначаючи, що «демократичні вибори є вибори, які не були сфальсифіковані, які були проведені в дотримання вимо щодо таємниці голосування або через інше і це означає надання можливості здійснювати свободу у виборчому процесі. Загалом, поняття демократичних виборів і вільних виборів можна ототожнити. Вільні та чесні вибори передбачають такі особливості:

- універсальне виборче право (право голосу мають усі громадяни, які досягли певного віку, незалежно від раси, статі, релігії, соціального статусу чи будь-якого іншого фактора);
- таємне голосування (громадяни мають право таємно голосувати для забезпечення дотримання свого вибору, який не піддається впливу чи примусу);
- свобода слова та зібрань (громадяни мають право вільно висловлювати свої політичні погляди і збиратися для обговорення політичних питань);
- рівні умови для всіх кандидатів (усі кандидати мають право на доступ до ЗМІ та проведення кампанії);
- незалежна виборча комісія (вибори має проводити незалежна виборча комісія, яка гарантує чесність і прозорість виборчого процесу).

Також вкажемо на демократичні практики Європейського Союзу. Європейський Союз вживає ряд заходів для забезпечення вільного та справедливого виборів у своїх державах-членах. На нашу думку, сформувалися наступні практики в рамках цього міжнародного утворення, які підтверджують цю тезу.

По-перше, звернемо увагу на вибори спостереження, Європейський Союз надсилає спостерігачів за виборами до держав-членів для моніторингу проведення виборів та забезпечення їх чесності.

По-друге, зазначимо фінансування політичних партій, Європейський Союз має правила щодо фінансування політичних партій, щоб зазначити, що жодна сторона не має несправедливої переваги.

По-третє, давайте згадаємо Combating дезінформація Європейський Союз вживає заходів для боротьби з дезінформацією та фейковими новинами які можуть вплинути на результати виборів.

Важливо зазначити, що вільні та чесні вибори – це не лише вибори в один день. Йдеться також про те, щоб усі громадяни мали можливість брати участь у політичному житті та мати право голосу в прийнятті рішень. Слова відомого вченого про те, що «порушень прав під час виборів можна уникнути якщо громадяни будуть більш свідомими та активніше брати участь у виборчому процесі» є досить актуальними в цьому аспекті. Реалізація права голосу залежить виключно кожній людині, тому ми всі повинні захищати фундаментальну конституцію права на вільне волевиявлення». Нажаль сьогодні в Україні громадяни не беруть активну участь у виборах, особливо це стосується молоді. Вони вважають, що в країні все рівно нічого не змінеться і не мають віру в прозорі чесні вибори. [61].

Права людини є цінністю демократичного суспільства. Як ми зазначали вище, демократія тісно пов'язана з правами людини. Важко заперечити факт, що права людини належним чином забезпечені в демократичному суспільстві, тоді як у недемократичних суспільствах права людини такими не усвідомлюються і часто значною мірою заперечуються. У демократичних суспільствах (де реалізуються демократичні принципи на практиці), як правило, існує високий рівень захисту та просування прав людини. Саме за допомогою демократичних механізмів люди можуть впливати на політичні процеси, які дозволяють їм захищати свої права та свободи. На противагу цьому, недемократичні режими часто стають свідками частих порушень і обмеження прав людини. Авторитарні уряди часто використовують свою владу, щоб придушувати опозицію та обмежувати права та основні свободи громадян. Відсутність механізмів стримувань і противаг у таких системах може призвести до серйозних порушень прав людини без можливості вирішення цих питань за допомогою демократичних процесів.

Важливо зазначити, що демократія не тільки сприяє дотриманню прав людини і її захисту, а й стимулює їх активне використання та розвиток. У демократичному суспільстві, громадяни мають можливість висловлювати свою думку, організовувати мирні протести, мають вплив на прийняття законів і політичних рішень. Це сприяє усвідомленню важливості та значущості прав людини, а також зміцнює демократичні інститути та культуру правової держави. Тому можна сказати, що демократія і права людини доповнюють один одного, створюючи основу для розвитку вільного і справедливого суспільства. Хоча демократія забезпечує механізми захисту прав людини, вона є завдяки відданості цим принципам функціонуванням демократичної системи, де кожен громадянин має можливість жити гідно і вільно користуватися своїми правами і свободами. Варто підкреслити, що це питання є досить важливим для українського законодавства і науки, враховуючи прагнення стати членом Євросоюзу та підписання Україною численних договорів у сфері прав людини. Протягом останніх років Україна активно розвивала свою правову систему, впровадження європейських стандартів і міжнародних зобов'язань щодо прав людини. Це виражається в ухваленні нових законів, реформуванні правоохоронних органів установах і судочинстві, а також у вдосконаленні юридичної освіти і дослідження в галузі прав людини. Підписання Україною міжнародних договорів, у тому числі Конвенції про Захист прав людини і основоположних свобод, покладає обов'язки на міжнародне співтовариство для захисту прав людини на національному рівні. Це сприяє зміцненню правової держави та гарантує вищий рівень захисту прав і свобод громадян України. Таким чином, розуміння та реалізація прав людини має велике значення важливості для подальшого розвитку України як демократичної та правової держави, яка дотримується міжнародних стандартів. Проте, на жаль, і сьогодні деякі українські правознавці вважають права людини крізь призму, сформовану в радянській юриспруденції. «Таке розуміння прав людини ставить їх у залежність від держави – це держава, яка визначає, що є правом людини, а що ні, закріплюючи це положення в законі. Право на свободу слова законом не

передбачено; відповідно, людина повинна мовчати і говорити лише тоді, коли про це просять люди у влади». Загалом можна погодитися з деякими вітчизняними вченими, які зазначають, що «враховуючи, що в Конституції України, а також у конституціях у багатьох інших держав захист прав людини визначається як обов'язок стану, проблема врахування змін, що відбулися в теорії прав людини наприкінці XX – на початку XXI століть і які суттєво впливають на їх розуміння, стає особливо актуальним».

Найважчим аспектом для розуміння української юриспруденції є вертикальний вимір прав людини. «Вертикальний вимір прав людини означає, що порушником (потенційним порушником прав людини) є сама держава, а не інші люди. Оскільки саме держава має забезпечувати права людини, то саме вона, держава, яка несе відповідальність за порушення прав людини». Вертикальний вимір прав людини зосереджується на відносинах між державою і особою. Ця концепція підкреслює обов'язок держави поважати, захищати та реалізувати права людини. Повага до прав людини означає, що держава не повинна безпідставно обмежувати права своїх громадян. Захист прав людини передбачає те, що держава повинна взяти на себе заходи щодо захисту своїх громадян від порушень прав людини, скоєних іншими людьми. Забезпечення прав людини зобов'язує державу вживати необхідних заходів щоб особи могли користуватися своїми правами. Держава відповідає за створення умов, у яких усі люди, без будь-якої дискримінації, мають можливість користуватися своїми правами, що включає створення справедливої та ефективної системи правосуддя, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та інші послуги. Вертикальний вимір прав людини є важливою частиною загальної концепції прав людини. Він гарантує, що держава несе відповідальність за захист права своїх громадян і створення умов, за яких вони можуть користуватися своїми правами. Тому вертикальний вимір прав людини означає, що держава не є такою лише утримуючись від прямого порушення прав людини, але також активно домагаючись цього захистити та забезпечити їх. Такий підхід відображає принцип державної відповідальності перед своїми громадянами за

забезпечення їх прав і свобод. На основі підходу вертикального виміру передбачається, що держава несе відповідальність за будь-які дії її установ і посадових осіб, що порушують права людини. Це означає, що громадяни мають право звернутися до органів державної влади, судів та міжнародних організацій у разі порушення їх прав. Держава має забезпечити ефективні механізми захисту прав та відшкодування за їх порушення. Такий підхід передбачає також створення дієвих механізмів державою контролювати діяльність своїх установ та посадових осіб, щодо запобігання порушення прав людини. Це може включати нагляд, аудит і внутрішні розслідування. У разі виявлення порушень держава має негайно вжити заходів щодо їх усунення та запобігати подібним ситуаціям у майбутньому.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

3.1. Права людини в українській державі

Права людини, такі як право на життя, свободу та особисту недоторканість, роблять безпечне середовище, в якому люди можуть вільно розвиватися²⁰. Без цих фундаментальних прав, люди постійно перебувають у страху та не можуть зосередитися на собі поліпшення. Права на працю, соціальний захист, охорону здоров'я, житло, культурне життя забезпечувати базові потреби людей і дозволяти їм зосередитися на саморозвитку. Без цих прав люди постійно борються за виживання, а це не так дозволяють їм повністю розкрити свій потенціал. Добробут людини також є важливим аспектом, пов'язаним з правами людини. Право на працю, гідні умови праці та належний рівень життя є всі складові благополуччя, які можна забезпечити шляхом дотримання прав людини. Безпека і соціальний захист необхідні кожній людині відчувати себе захищеним і мати можливість досягти своїх цілей. Вільний розвиток особистості передбачає також доступ до культури, мистецтва тощо наука. Розширюється право на участь у культурному житті та наукових дослідженнях горизонти окремих людей, сприяючи особистому зростанню та культурному багатству. Люди мають право на свою самобутність і культурну спадщину, а також доступ до інформація та знання. Право на свободу думки, слова, релігії та мирних зібрань надати людям можливість брати участь у суспільному житті, впливати на прийняття рішень та формувати своє майбутнє. Це робить людей активними та відповідальними членами суспільства, що веде до всебічного розвитку особистості. Підсумовуючи, права людини, добробут і вільний розвиток є такими взаємопов'язані поняття, які

сприяють формуванню суспільства, де кожна людина можуть жити гідно, почуватися захищеними та мати можливість реалізувати свої потенціал. Права людини є основними свободами, які гарантують людям здатність жити гідно, вільно і без страху. Вони є основою для всебічного розвитку особистості, самореалізації та досягнення повн потенціал. Повага до прав людини є не лише передумовою вільного розвитку людей, але також веде до їх добробуту. Коли люди мають можливість вільно розвиватися, вони сприяють розвитку суспільства, яке в його черга веде до загального процвітання. Це створює цикл позитивних змін повага до прав людини призводить до розвитку, а розвиток, у свою чергу, сприяє більшому утвердженню прав людини

Людська гідність є ще одним важливим аспектом, який слід розглянути в цій частині дослідження. Людська гідність є невід'ємною цінністю, що впливає з кожної особистості від їх людської природи. Воно охоплює повагу до життя, свободи, автономії, і здатність до самореалізації. Права людини — це система норм і принципів, які визнають і захищають цінність людської гідності. Вони гарантують людям основні свободи такі як право на життя, свобода від тортур, свобода слова, релігії та переконання, право на освіту, працю, соціальне забезпечення та ін. Можна розглянути зв'язок між правами людини та людською гідністю з трьох основних аспектів: 1. Права людини є основою захисту людської гідності. Вони встановити правові рамки, які забороняють дії, що принижують людську гідність, наприклад як рабство, торгівля людьми, тортури та інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність лікування чи покарання. 2. Людська гідність є основою концепції прав людини. Визнаючи цінність людської гідності вимагає захисту фундаментальних прав і свободи, що дозволяє людям жити гідним життям. 3. Права людини та людська гідність взаємно підсилюють одне одного. Реалізація прав людини сприяє розвитку людської гідності, а визнання людської гідності мотивує людей захищати права людини. Людська гідність - це ідея того, що кожна людина має невід'ємну цінність, незалежно від того їхній статус, релігія, раса, національність чи інші характеристики. Це означає, що кожна людина повинна

бути захищена від гноблення і мати можливість жити в гідних умовах. Права людини відіграють вирішальну роль у захисті і забезпеченні людської гідності. Тому захист людської гідності та прав людини є важливе завдання для всіх людей. Ми можемо зробити свій внесок, роблячи свідомість вибору, боротьба з несправедливістю та нетерпимістю та підтримка організацій, які захищати права людини. Права людини та людська гідність взаємопов'язані і взаємозалежні концепції, що сприяють формуванню справедливого та гуманного суспільства де кожна людина може жити вільно та гідно. Людська гідність є поняттям, що визнає недоторканність і важливість кожна людина, незалежно від її статусу, походження чи інших характеристик. Це поняття передбачає повагу до особистості кожної людини та її права на гідне існування. Людська гідність означає, що кожна людина має право на це повага до їх особистості, безупинний захист від гноблення, повага за свої права і свободи.

Людська гідність також охоплює ідею, на яку має право кожна людина умови, достатні для проживання, забезпечення їх фізичної та психологічної комфорт. Людська гідність означає, що люди не повинні піддаватися до неналежного лікування та повинні мати можливість реалізувати свій потенціал і жити відповідно до своїх цінностей і переконань. Крім того, людська гідність визнається фундаментальним принципом міжнародне право та права людини. Це загальновизнаний основоположний принцип у різних міжнародних документах і конвенціях, спрямованих на захист права і свободи кожної людини

Верховенство права є однією з цінностей європейської правової культури. Безсумнівно, певні ідеї, що лежать в основі концепції верховенства права, були висловлені як ще в Стародавній Греції. Арістотель у своїх роботах міркував, що закони повинні правило, а не люди. Однак як чітке поняття верховенство права набуло значного розвитку пізніше, в 17–18 ст. У цей час в Європі виникла а боротьба за обмеження влади монархів і встановлення демократії. Важливим етапом у розвитку концепції стало прийняття англійська Велика хартія вольностей 1215 року. У цьому документі вперше зафіксовано принцип, що

навіть король підкоряється закону. Значний внесок у розв теорії верховенства права були зроблені такими мислителями, як Джон Локк, Жан- Жак Руссо і Монтеск'є. У 19-му і 20-му століттях концепція верховенства права стала основою для конституційне право багатьох країн світу. Сьогодні верховенство права є визнається одним із фундаментальних принципів демократії. Це означає, що все люди, незалежно від їх соціального статусу, походження чи політичних переконань, повинні бути рівні перед законом. Верховенство права також гарантує, що закони повинні бути справедливими, прозорі та відповідають потребам суспільства

Як слушно зазначив О. Панченко: «поняття верховенства права наповнене реальний зміст, якщо його визначальний елемент (складова) – право – розглядається не як а результат правотворчої діяльності держави, а не як акт державної влади, та більше того, як його інструмент, але як соціальне явище, вкорінене у світовому і національна культура, духовна історія народу, його традиції, нац Менталітет, як явище безпосередньо пов'язане з такими фундаментальними категоріями, як справедливість, свобода, формальна рівність, гуманізм». На нашу думку, можна виділити наступні важливі характеристики правової держави відрізнятися. 1. Пріоритет права. Однією з ключових ознак верховенства права є те, що закон є найвищою нормою, якій відповідають усі інші норми та акти влади відповідати. Це означає, що жодна особа чи організація, навіть уряд, не може діяти в порушення закону. 2. Прозорість і доступність права. Правова держава передбачає, що закони має бути відкритим і доступним для всіх громадян. Це забезпечує рівний доступ до правосуддя і запобігає свавільному здійсненню влади. 3. Незалежність судової влади. Важливим аспектом верховенства права є незалежність судової влади від впливу влади та політичних фактори. Суди повинні мати можливість об'єктивно та неупереджено розглядати справи, суворо дотримуючись закону. 4. Відповідальність за законом. Верховенство права вимагає, щоб усі особи і органи влади рівні перед законом. Це означає, що ніхто не може ухилятися від відповідальності за порушення закону незалежно від свого статусу чи посади

місткість. 5. Гарантія прав і свобод громадян. Верховенство права включає забезпечення прав і свобод кожної людини. Це охоплює забезпечення належного процесу, свободи слова, права на справедливий суд та інші основні права, які не можуть бути порушені без законної мети

На наш погляд, ці принципові ознаки визначають суть норми права в сучасних демократичних суспільствах. Варто зазначити, що питання верховенства права, починаючи з XXI ст століття, стала предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених в галузь права; однак це не означає, що її вирішено. Їх залишається багато невирішені аспекти, серед яких можна виділити наступні: 1. Вплив правової держави на розвиток економіки. Вивчаючи зв'язок між верховенством права та різними економічними показниками, такими як ВВП, інвестиції, інновації та рівень бідності є важливими. Аналізуючи, як верховенство права може стимулювати підприємницьку діяльність та економічне зростання має вирішальне значення. Додатково досліджуючи вплив правила необхідний закон про розподіл багатства та нерівність. 2. Верховенство права та доступ до правосуддя. Дослідження того, як верховенство права може гарантувати доступ до правосуддя для всіх верств суспільства та вивчення виклики, з якими стикаються вразливі групи під час доступу до правосуддя, є актуальними.

Це лише деякі аспекти верховенства права, які мають бути далі пізнаваний. Вивчення цих та інших тем допоможе нам краще зрозуміти правило права та його роль у розвитку справедливого, мирного та процвітаючого суспільства. У межах нашого дослідження давайте розглянемо ще один аспект правила права, яким, судячи з наукових публікацій вітчизняних правознавців є варто вивчити. Ми маємо на увазі співвідношення між верховенством права та принцип законності. Це питання складне і багатогранне, і воно було тривалий час вивчався юристами. На нашу думку, має бути кілька ключових моментів враховано при розгляді цього питання. По-перше, верховенство права – це ширше поняття. Верховенство права є більш широким концепція включає принцип законності, але не обмежується ним.

Отже, правило 176 права охоплює такі принципи, а саме справедливість (закони мають бути справедливими і базується на загальновизнаних цінностях); рівність (усі люди повинні бути рівні перед законом незалежно від їх походження чи інших характеристик); доступ до правосуддя (кожен повинен мати доступ до справедливого та неупередженого суду); незалежність судової влади (суди мають бути незалежними від впливу інші гілки влади) та інше. По-друге, законність можна розглядати як основу верховенства права. Принцип законності є основою правової держави. Це означає, що все органи влади та державні службовці повинні діяти лише в рамках закон. Закони мають бути чіткими, зрозумілими та доступними для всіх. Жодних дій можуть бути виправдані, якщо вони не відповідають закону. По-третє, ці поняття слід розглядати з точки зору їх взаємозв'язку і взаємозалежність. Верховенство права і принцип законності нероздільні пов'язані. Законність не може існувати без верховенства права, оскільки закони, яких немає дотримуватись принципів справедливості та рівності не можна вважати регуляторами соціальні відносини. З іншого боку, верховенства права неможливо досягти без нього суворе дотримання законності. По-четверте, слід враховувати можливі розбіжності. У деяких випадках можуть виникнути розбіжності між верховенством права та принципом законності. Це може статися, коли закон, який формально дотримується принципу законності, суперечить принципам справедливості, рівності чи іншим фундаментальним цінностям. в У таких випадках важливо знайти баланс між двома принципами про конкретні обставини справи. Важливо підкреслити, що верховенство права і принцип законності є фундаментальними для будь-якої демократичної держави. Їх дотримання гарантує захист прав і свобод людини та забезпечує справедливість і порядок в суспільстві.

Одним із аспектів верховенства права, який може бути менш ретельно вивченим, є його впровадження на практиці в різних країнах і контекстах. Хоча Поняття верховенства права чітко визначено на теоретичному рівні, його актуальне застосування може суттєво відрізнятися залежно від культурних,

історичних, політичних і інші фактори. Наприклад, деякі країни можуть мати сильні традиції реформування національного права та гарантування верховенства права, тоді як в інших країнах політичн або владні структури можуть перешкоджати цьому принципу. Також важливо обстежитися як верховенство права взаємодіє з іншими соціальними факторами, такими як економіка, культура, релігія та інші аспекти суспільства. 7. Верховенство права та роль громадянського суспільства. Цей напрямок передбачає вивчення того, як громадянське суспільство може сприяти підтримці верховенства права; відстоювання прав і свобод; боротьба з корупцією; та забезпечення відповідальності уряду. Громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у забезпеченні верховенства права. Розслідування ця тема допоможе нам зрозуміти, як краще залучити громадянське суспільство до захисту верховенства права та побудова більш справедливого та демократичного суспільства. Вчиться найкраще практики залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень і політики формування та розвиток механізмів більш ефективної співпраці між держава і громадянське суспільство є важливим напрямом досліджень у вітчизняній юриспруденція. 8. Використання емпіричних методів дослідження. Доцільно вивчити ширше використання емпіричних методів дослідження для пізнання верховенства права, які можуть включати збір і аналіз даних про верховенство права з різних країн і контексти. Використання емпіричних досліджень для інформування про практику органів влади та держави політика важлива.

У рамках нашого дослідження давайте розглянемо ще один аспект правила права, яким, судячи з наукових публікацій вітчизняних правознавців є варто вивчити. Ми маємо на увазі співвідношення між верховенством права та принцип законності. Це питання складне і багатогранне, і воно було тривалий час вивчався юристами. На нашу думку, має бути кілька ключових моментів враховано при розгляді цього питання. По-перше, верховенство права – це ширше поняття. Верховенство права є більш широким концепція включає принцип законності, але не обмежується ним. Отже, правило права охоплює

такі принципи, а саме справедливість (закони мають бути справедливими і базується на загально визнаних цінностях); рівність (усі люди повинні бути рівні перед законом незалежно від їх походження чи інших характеристик); доступ до правосуддя (кожен повинен мати доступ до справедливого та неупередженого суду); незалежність судової влади (суди мають бути незалежними від впливу інших гілок влади) та інше. По-друге, законність можна розглядати як основу верховенства права. Принцип законності є основою правової держави. Це означає, що всі органи влади та державні службовці повинні діяти лише в рамках закон. Закони мають бути чіткими, зрозумілими та доступними для всіх. Жодних дій можуть бути виправдані, якщо вони не відповідають закону. По-третє, ці поняття слід розглядати з точки зору їх взаємозв'язку і взаємозалежності. Верховенство права і принцип законності нероздільні пов'язані. Законність не може існувати без верховенства права, оскільки закони, яких немає дотримуватись принципів справедливості та рівності не можна вважати регуляторами соціальні відносини. З іншого боку, верховенства права неможливо досягти без нього суворе дотримання законності. По-четверте, слід враховувати можливі розбіжності. У деяких випадках можуть виникнути розбіжності між верховенством права та принципом законності. Це може статися, коли закон, який формально дотримується принципу законності, суперечить принципам справедливості, рівності чи іншим фундаментальним цінностям. в У таких випадках важливо знайти баланс між двома принципами про конкретні обставини справи. Важливо підкреслити, що верховенство права і принцип законності є фундаментальними для будь-якої демократичної держави. Їх дотримання гарантує захист прав і свобод людини та забезпечує справедливість і порядок в суспільстві [38, 41, 42, 44].

Можемо дійти висновку, що демократія, як цінність європейського суспільства, ґрунтується на принципах рівності, свободи та участі громадськості у становленні суспільно значущого рішення. У державах Європейського Союзу демократія втілюється через системи представницької

демократії та захист прав людини. Демократичний принципи охоплюють вільні вибори, різноманітність і діалог. Європейський демократія сприяє розвитку громадянського суспільства та підтримує законодавчу основу держави, забезпечуючи захист меншин і рівні можливості для всіх громадян. Здійснення контролю над владою та її підзвітність громадянам є життєво важливим складовою європейської демократії. Визнання важливості демократії Як цінність сприяє зміцненню держави і підвищенню процвітання Росії суспільства. Толерантність є невід'ємною складовою демократії. Толерантність виходить за рамки просте прийняття різноманітності; це передбачає активну позицію, засновану на повазі до людини гідності, визнання цінності різноманітності та прагнення до миру співіснування. Виховання толерантності є спільною відповідальністю сімей, шкіл та суспільства, має вирішальне значення для демократії та розбудови миру. Права людини належать до важливих цінностей демократичного суспільства, сприймаються як притаманні і природні можливості індивідів, реаліз 177 яка спирається на функції держави. Це держава (і тільки держава). зобов'язані визнавати, здійснювати і захищати права людини. Така особливість як у ньому проявляється вертикальність прав людини. Права людини вертикальні, тобто особи мають права, але не мають відповідних обов'язків (права та обов'язки відповідають у конкретних правовідносинах). Також важливо розпізнати відмінність між різними теоріями прав людини, зокрема американською і європейські підходи (хоча обидва вважають права людини невід'ємними і природні можливості для індивідів). Права людини тісно пов'язані з людською гідністю. Людська гідність має вирішальне значення концепція, яка визнає недоторканність і значимість кожної людини буття, забезпечення їх права на повагу та захист від обмежень, уможливив їм жити в гідних умовах і реалізувати свій потенціал. Верховенство права є ще однією цінністю демократичного суспільства. Це передбачає вимоги як має функціонувати національне законодавство. Незважаючи на активні дослідження вітчизняних вчених у сфері верховенства права, багато аспектів все ще потребують подальшого дослідження удосконалити правові основи

функціонування суспільства. Дослідження цих значень не є статичним; вони постійно розвиваються та адаптуються до них нові виклики. Європейський Союз відіграє життєво важливу роль у захисті та просування цих цінностей як у Європі, так і в усьому світі. Проте вкрай важливо пам'ятати, що ці цінності не висічені в камені; вони потребують постійного захисту і просування по службі.

РЕЗЮМЕ Стаття присвячена трьом цінностям, які є основою європейської ідентичності: демократія, права людини та верховенство права. Підкреслюється, що ці цінності є взаємопов'язані та є основою для мирного, справедливого та процвітаючого суспільства. Виявлено, що демократія – це державний устрій, за якого влада належить народу; громадяни мають право брати участь у політичному житті, вибор їх представників і впливати на прийняття рішень. Права людини невідчужувані права і свободи, які належать кожній людині від народження. Верховенство права - це а Принцип, який означає, що всі люди, незалежно від їхнього статусу чи багатства, рівні перед законом. Він передбачає, що закони мають бути справедливими, зрозумілими та доступними для всіх. Зміст роботи вказує на те, що демократія, права людини та правління права – це не лише європейські цінності; це загальнолюдські цінності. Їх просування в усьому світі є гарантією мирного та справедливого майбутнього для всіх.

3.2 Удосконалення публічної політики щодо забезпечення прав людини.

Удосконалення публічної політики щодо захисту прав людини в Україні є ключовим аспектом демократичного розвитку держави. Незважаючи на існуючі законодавчі та інституційні механізми, існує потреба у їхньому постійному вдосконаленні відповідно до викликів сучасності, міжнародних стандартів та очікувань громадян.

Варто виділити пріоритетні напрями вдосконалення публічної політики, до них можна віднести:

- підвищення ефективності законодавчої бази;
- адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів: необхідно продовжити гармонізацію українського законодавства з нормами Європейської конвенції з прав людини та іншими міжнародними договорами;
- розробка нових законів і внесення змін до існуючих: законодавство у сфері захисту персональних даних (враховуючи досвід ЄС та GDPR);
- удосконалення законів про соціальний захист вразливих груп населення (військовослужбовців, ВПО, осіб з інвалідністю);
- покращення механізмів захисту від дискримінації;
- інституційний розвиток;
- посилення ролі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмена): надання омбудсмену додаткових повноважень для моніторингу дотримання прав людини, зокрема у конфліктних зонах, забезпечення незалежності та фінансування роботи омбудсмена;
- впровадження посад регіональних уповноважених з прав людини;
- зміцнення ролі центрів надання безоплатної правової допомоги;
- посилення судового захисту та подальше реформування судової системи: забезпечення повної незалежності суддів та прозорості в їхній роботі;
- імплементація рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ): забезпечення ефективного виконання рішень ЄСПЛ.
- контроль за виконанням рішень через органи державної влади та парламентські комітети;
- захист прав уразливих груп: покращення умов доступу до житла, праці та соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та осіб з інвалідністю;
- розширення програм доступності у сфері транспорту, освіти та медицини;

- гендерна рівність: впровадження державних програм із запобігання домашньому насильству.
- біженці та мігранти: розробка інтеграційних програм для іноземців, що отримали притулок в Україні.
- впровадження електронних інструментів: розвиток системи електронного уряду, розширення можливостей порталу "Дія" для вирішення питань, пов'язаних із захистом прав.
- впровадження цифрових платформ для моніторингу порушень прав людини;
- використання штучного інтелекту для аналізу скарг громадян і виявлення системних проблем.
- освітні та інформаційні програми, освіта у сфері прав людини: включення тематики прав людини до шкільної та університетської програм, проведення тренінгів для державних службовців, суддів та правоохоронців;
- інформаційні кампанії: популяризація знань про права людини серед населення, розробка інформаційних ресурсів, що роз'яснюють, як захищати свої права;
- протидія дискримінації: посилення нагляду за дотриманням антидискримінаційного законодавства, впровадження системи штрафів та санкцій за прояви дискримінації в публічній та приватній сферах, створення спеціальних програм із захисту прав національних меншин.
- міжнародна співпраця: підтримка стандартів Ради Європи, ООН та ОБСЄ, участь у міжнародних моніторингових місіях і проєктах, обмін досвідом із країнами ЄС, використання кращих практик інтеграції міжнародних стандартів у національну політику.

Внаслідок цього в суспільстві буде підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади, покращення позицій України у світових рейтингах дотримання прав людини (наприклад, Freedom House, World Justice Project),

забезпечення ефективної реалізації прав та свобод громадян, зокрема через доступ до правосуддя, соціальних послуг і захисту вразливих груп.

Для досягнення цих результатів необхідна консолідація зусиль уряду, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

ВИСНОВКИ

На підставі результатів науково-теоретичного дослідження захисту прав людини крізь призму основних типів праворозуміння сформульовано такі висновки й узагальнення:

Визначено, що захист прав людини має стати для суспільства й держави основною метою та завданням. У зв'язку із цим правозахисну діяльність держави слід трактувати як невід'ємну базову складову національної безпеки країни, що в Україні, на жаль, недостатньо усвідомлено, зокрема, державною владою.

Доведено, що необхідно змістити акценти із закріплення прав людини, що відбувалося в Україні протягом років незалежності, на реальний захист прав людини, на сьогодні це неможливо реалізувати без створення ефективної системи правового захисту прав людини, який постає як багатогранний феномен, якому властиві: раціоналізм, доказовість, аргументованість, доцільність, духовно-душевне напруження, ідеалізм, творчість, відкритість екзистенціальність, семіотичний вимір, комунікативність.

Проаналізовано, що правозахисна діяльність, спрямована на відновлення права як порушеної справедливості, з позицій природно-правової парадигми повинна ґрунтуватися не лише на нормативних, а й на правових засадах, що охоплюють правові цінності та смисли, природні невідчужувані права людини, взірцеві конструкції, судові прецеденти тощо, механізми їх гарантованості, захисту, практичного забезпечення.

Розглянуто принцип верховенства права як концентроване втілення та вираження правових стандартів, які є найефективнішим методом захисту прав людини. У сучасній Україні нагальною є необхідність реально посилити роль і значущість підпринципів верховенства права в правовому захисті, зробити їх непорушною основою, що засвідчуватиме гуманістичність правосуддя та включення правового розвитку сучасної України в європейський правовий простір.

Визначено, що правові засоби захисту прав людини – це засоби, у відповідненні загальнолюдським правовим смислам і цінностям, принципам права, що робить їх правовими, вони спрямовані на відновлення порушеного права. Доцільно розмежовувати засоби захисту прав людини на: державно-правові засоби захисту прав людини, що використовують державні суб'єкти правового захисту задля відновлення порушеного права, і правові засоби захисту прав людини громадянського суспільства та його структур, які теж є правовими за суттю, а не лише за формою.

Доведено, що механізмом захисту прав людини в широкому значенні слід вважати діяльність уповноважених як національних, так і міжнародних правозахисних органів й організацій, а також приватних осіб. Монопольне здійснення державою правозахисної функції засвідчило її нездатність цю функцію належно забезпечити. Крім суб'єктів державного правового захисту, слушно виокремити суб'єктів правового захисту громадянського суспільства, діяльність яких має містити ознаки, притаманні саме правозахисній, а не просто законній чи нормативнозахисній діяльності.

Визначено, що саме загальнолюдські цінності роблять правотворчість гуманістичною, людиноцентричною, проте як конституційна ця основа використовується в українській правотворчості недостатньо. Тракткування закону як продукту довільної діяльності влади не сприяє ефективному захисту прав людини. Гуманістичні закони не спрацьовують автоматично, їх мають застосовувати суб'єкти правового захисту з гуманістичним світоглядом і мисленням, адже, працюючи на законницьких засадах, вони не зможуть забезпечити ефективність цієї діяльності.

Доведено, що захист прав людини в умовах гібридних загроз потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, зміцнення інституційної спроможності публічної адміністрації та активну співпрацю з громадянським суспільством. Для цього необхідно забезпечити баланс між безпекою держави та свободами громадян.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. .Бордун Н. І. Антропологічні та соціокультурні аспекти захисту прав людини. *Публічне право*. 2012. № 2. С. 310–316.
2. Абасов Г. Г. Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: актуальні проблеми теорії і практики. Монографія. Ред. Ю.С. Шемшученко. 2-ге вид., доповн. К.: Юридична думка, 2013. 304 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Том 1. Загальна частина. ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
4. Альберта Дайсі «Вступ до вивчення конституційного права». Проблеми філософії права. 2008–2009. Том VI-VII. С. 118-123. URL <https://www.filgens.net/UEJAawSchool/ss-48592038>.
5. Біденко Є. В. Толерантність та демократія як опорні пріоритети в системі моральних цінностей європейського освітнього простору. URL <https://www.slideshare.net/UCULawSchool/ss-82103805>.
6. Бордун-Комар Н. І. Державна система захисту прав людини в сучасній Україні: проблема ефективності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 381–385. URL: http://pap.in.ua/4_2017/2.pdf.
7. Бордун-Комар Н. І. Принцип верховенства права як метод ефективного судового захисту прав людини в Україні. *Sciences of Europe*. Vol. 2, N 61 (2020). С. 32–34. (Praha, Czech Republic).
8. Головань В. В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 136–140.
9. Горобець К. В. Верховенство права: чи є в нього майбутнє за межами національних правових систем? URL <https://www.slideshare.net/UCULawSchool/ss-82103805>.

10. Гуренко М. М. Теоретико-правові проблеми гарантій прав і свобод людини і громадянина. К., 2001. 218 с.
11. Гуренко М. Н. Конституційне право України : курс лекцій. К., 1999. 278 с.
12. Добробог Л. О., Шевченко С. М, Юнін О. А. Профілактика корупції в органах та підрозділах національної поліції. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022.
13. Європейський суд з прав людини. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/pro-radu-yevropi/european-court-human-rights>.
14. Завгородня Ю. С. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав дитини та їх вплив на вітчизняне право. Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 травня 2022 року). Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2022. С. 142–144.
15. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: дис... канд. юрид.наук . К. 2002. С. 19.
16. Качан І. І. Права і свободи людини під час проходження військової служби. Основи законодавства України : підручник за заг. ред. В. І. Кириленка. Вінниця : Нова книга, 2002. С. 455-467.
17. Кириленко В. І. Соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Основи законодавства України: Підручник за заг. ред. В. І. Кириленка. Вінниця : Нова книга, 2002. С. 280-321.
18. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 35-36, № 37. Ст. 446.
19. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні : підручник. К. : Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. 350 с.
20. Конституційне право України. За ред. В. Ф. Погорілка. К. : Наукова думка, 2000. 732 с.

21. Конституції України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
22. Корнієнко М. В. Забезпечення прав людини органами правопорядку в екстраординарних умовах: доктринальний аспект. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 170 с.
23. Корнієнко М. В. Концепт забезпечення людських прав у надзвичайних умовах. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 3. С. 3–7. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.3.1>
24. Корнієнко М. В. Особливості діяльності адвоката, як захисника в умовах тоталітарного режиму в державі. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2023 Том 34 (73) № С. 186–190. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/29>
25. Кузніченко С. О. Концепт обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 32–36. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.6>.
26. Кучук А. М. Верховенство права як аксіологічна складова національної системи права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 562–565. URL: [10.32782/2524-0374/2023-3/12](https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/12).
27. Кучук А. М. Національне та міжнародне право в умовах сьогодення. Інтеграція теорії у практику : проблеми, пошуки, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 04 листоп. 2022 р.). гол. ред. О. М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2022. С. 171–174.
28. Кучук А. М. Основи теорії правового поліцентризму: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 312 с.
29. Кучук А. М., Пекарчук А. В. Теорія людських прав: концептуальні зміни на межі століть. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 21–23. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/2>.

30. Кушніренко О. Г., Слинко Т. М. Права і свободи людини та громадянина. Х.: Факт, 2001. 438 с.
31. Магновський І. Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України : дис канд. юрид. Наук. К., 2003. С. 42.
32. Мельник О. Г. Механізм захисту прав людини у Європейському Союзі: нормативні та правові гарантії забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 40–44.
33. Моршинін Є. О. Практика Європейського суду з прав людини у вирішенні виборчих спорів. *Law. State. Technology*. 2021. № 4. С. 69–76. URL: 10.32782/LST/2021-4-12 С. 69.
34. Моршинін Є. О. Практика Європейського суду з прав людини у вирішенні виборчих спорів. *Law. State. Technology*. 2021. № 4. С. 69–76. URL: 10.32782/LST/2021-4-12 С. 69.
35. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України: Монографія. Дніпропетровськ, Юридична академія МВС України, 2022. 416 с.
36. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: автореф. дис. ... док. юрид. наук. Харків, 2004. 36 с.
37. Панченко О. О. Верховенство права як соціокультурний феномен : дис. д-ра філософії : 081. Львів, 2023. 229 с.
38. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи в механізмі держави України: дис. ... канд. юрид. наук. К., 2004. 203 с.
39. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні. К. : Ін Юре, 1997. 52 с.
40. Погрібний І. М. Теорія права: навчальний посібник. Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. 148 с. С. 39, 119-123, 128.
41. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07. 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

42. Про Національну поліцію: Закон України 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
43. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12 травня 2015 року. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.
44. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
45. Про судоустрій і статус суддів: Закон України 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
46. Рабінович П. М. Основні права людини: поняття, класифікації, тенденції. *Укр. часопис прав людини*. 1995. № 5. С. 11-18.
47. Рабінович П. М. Права людини і громадянина : навч. Посіб. М. Хавронюк . К. : Атіка, 2004. 463 с.
48. Рабінович П. М. Права людини та їх юридичне забезпечення. Основи загальної теорії права і держави. К.,1992. С. 76-91.
49. Савенко М. В. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 1. С. 68–83.
50. Світличний О. П. Судовий захист іноземців та осіб без громадянства. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 205–210.
51. Сидорчук Ю. М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2023. Вип. 682. С. 33–35.
52. Скакун О. Ф. Теорія держави та права: підручник. Х. : Консум; Ун-т внутр. справ, 2000. 704 с.
53. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Х. : Консум, 2008. 656 с.
54. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підруч. Вид. 4-те, допов. і перероб. К.: Правова єдність: Алерта, 2014. 524 с.
55. Теорія держави і права: Навч. посіб. Олійник А. Ю., Гусарєв С. Д., Слюсаренко О. Л. К. : Юрінком Інтер, 2001. 176 с. С. 64, 138, 156.

56. Теплюк М. Н., Ющик О. Л. До проблеми якості закону України як джерела права. *Право України*. 2017. № 6. С. 17–26.
57. Тодика Ю. М. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Конституційне право України. За ред. Ю. М. Тодики і В. С. Журавського. К., 2002. С. 294–312.
58. Тодика Ю. М. Конституційно-правові основи діяльності Верховної Ради України по забезпеченню прав і свобод громадян. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 3 (10). С. 51–58.
59. Шатіло В. А. Президент у механізмі державної влади: деякі питання вітчизняної та зарубіжної теорії і практики. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11. № 2. С. 17–18.
60. Юридична енциклопедія: В 6т. Редкол. : Ю.С. Шемшученко та ін. К.: "Укр. енциклопедія", 1998. Т.1: А–Г. 672 с.
61. The Age of Human Rights Journal. 2022. № 18. P. 311–330. URL: <https://doi.org/10.17561/tahrj.v18.6527>
62. Dobroboh L, Zavhorodnii V., Orlova O. Legal education in Ukraine in the context of integration to the European educational space. *Asia Life Sciences*. 2019. № 2. P. 421–432.
63. Regulation in the Complex Law Branch. Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. 2020. Special Issue № 1. P. 15–21. URL: [10.31733/2078-3566-2020-5-15-21](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-5-15-21)
64. The Conference of International Non-Governmental Organisations (INGOs) of the Council of Europe. Declaration on genuine democracy adopted on 24 January 2013. URL: <https://rm.coe.int/16802f042c>
65. Dobrobog L. Legal Relations Peculiarities as a Subject of Legal Regulation in the Complex Law Branch. Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. 2020. Special Issue № 1. P. 15–21. URL: [10.31733/2078-3566-2020-5-15-21](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-5-15-21).